

De deteriorum Juvenalis codicum memoria

<https://hdl.handle.net/1874/254183>

h 40192
1902

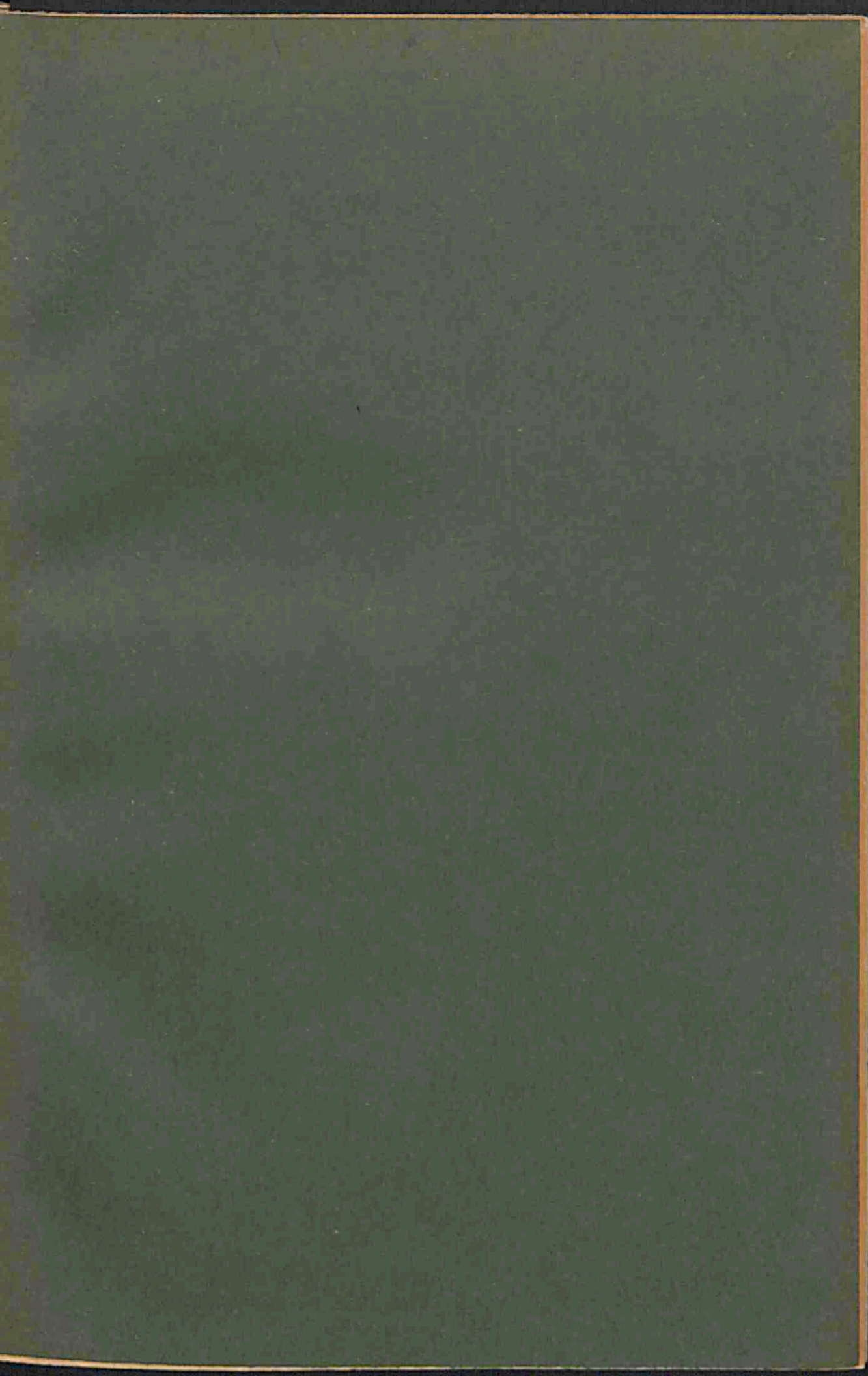
Lit. 8 Juli 1902

W. G. C. WAGNER.

DE
DETERIORUM JUVENALIS CODICUM
MEMORIA.

TRAIECTI AD RHENUM
APUD C. H. E. BREIJER
MCMII.

A. qu.
192

DE
DETERIORUM JUVENALIS CODICUM
MEMORIA.

DE
DETERIORUM JUVENALIS CODICUM
MEMORIA

SPECIMEN LITERARIUM INAUGURALE

QUOD

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI
AMBROSII ARNOLDI GUILIELMI HUBRECHT

PHIL. NAT. DOCT. IN FAC. PHIL. PROF. ORD.

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

NOBILISSIMAE FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEORETICAE
ET LITERARUM HUMANIORUM DECRETO

PRO GRADU DOCTORATUS

SUMMISQUE IN LITERARUM CLASSICARUM DISCIPLINA
HONORIBUS ET PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAIECTINA

RITE ET LEGITIME CAPESSENDIS

FACULTATIS EXAMINI SUBMITTET

GUILIELMUS GERARDUS CAROLUS WAGNER

NOVIOMAGENSIS

DIE VIII MENSIS JULII HORA III

TRAIECTI AD RHENUM
APUD C. H. E. BREIJER

MCMII

THE
HISTORICAL RECORD OF THE
CITY OF BOSTON
FROM 1630 TO 1880

THE
HISTORICAL RECORD OF THE
CITY OF BOSTON

THE
HISTORICAL RECORD OF THE
CITY OF BOSTON
FROM 1630 TO 1880
PUBLISHED BY THE
CITY OF BOSTON
1880

THE
HISTORICAL RECORD OF THE
CITY OF BOSTON
FROM 1630 TO 1880
PUBLISHED BY THE
CITY OF BOSTON
1880

THE
HISTORICAL RECORD OF THE
CITY OF BOSTON
FROM 1630 TO 1880
PUBLISHED BY THE
CITY OF BOSTON
1880

UXORI CARISSIMÆ

VIRIS CLARISSIMIS, ÆSTIMATISSIMIS

HENRICO VAN HERWERDEN

quod collega ægrotante promotor suus esse non noluit

IANO VAN DER VLIET

quod quamdiu vires sinebant in hoc opusculo componendo ipsi adfuit

10

FREDERICO IANO LUDOVICO KRÆMER

quod aditum in Museum Britannicum sibi patefecit
semperque mira se benevolentia prosecutus est

HUNC LIBELLUM GRATI ANIMI TESTEM

SACRUM ESSE VOLUIT

scriptor

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

1871

Praeterea vobis omnibus, Viri Clarissimi, qui per curriculum academicum praeceptores mei fuistis, pro institutione, qua frui mihi contigit, maximas gratias et ago et habeo.

Nec non vos, Viri nobilissimi, doctissimi, ornatissimi, bibliothecarum Londinii, Lugduni Batavorum, Trajecti ad Rhenum, Leovardiae praefecti, libris necessariis ad hoc opusculum conscribendum commodatis, huc missis maxime vobis me devinxistis.

Multa tibi quoque debeo, vir doctissime mihi que amicissime Bessem, quod neque tempori neque labori pepercisti ut mecum plagulas mox prelo subituras perlegeres et recenseres.

Denique grato animo, Vir doctissime L. J. Morell, tuas de arte Graecorum lectiones recordor.

De deteriorum Juvenalis codicum memoria.

Juvenalis codicum, quos novimus, vetustissimorum Fragmentum Vaticanum (olim Bobiense) et versus in in commentariis ad Vergilium a Servio allati testes sunt. Pauci, qui in Fragmento Vaticano supersunt, versus iam tot similitudines cum deteriore recensione (p^o) exhibent ut quin totus codex ad eam pertinuerit dubium esse non possit. De Servii exemplari C. Hosius (Apparatus criticus ad Juvenalem p. 55) diligenti examine instituto hoc iudicium fecit: „Itaque illi loci... gravissimo documento sunt codicem, quem adhibuerit Servius, pertinuisse ad illam recensionem, cuius exemplar fausta fortuna in Pithoeano nobis servatum est.”

Quodsi consideramus utrumque codicem quarto saeculo exeunte adfuisse, unicuique persuasum erit eodem etiam tempore duas Juvenalis codicum recensiones exstitisse.¹⁾

¹⁾ R. Beerius „Spicilegium Juvenalianum” p. 41: „Eodem fere tempore, dico saeculo quarto exeunte, maximam eamque probatissimam veterum scholiorum partem compositam esse inter omnes convenit neque alia aetate iam recensionem quam Nicaeanam vocant vulgatam fuisse cum grammaticorum testimonia tum antiquissima fragmenta Bobiensia plane ad eam recensionem pertinentia demonstrant”.

C. Hosius. Appar. Crit. p. 54: „Quodsi quaerimus, cui tempori hunc Nicaeum adscribamus fragmenta Vaticana, quae aperte recensionem illius cum longe plurimis omnium Juvenalis codicum adnumeranda sunt, ostendunt non ultra saeculum quartum nobis progrediendum esse.

Ad quod factum cum porro referimus subscriptionem, quae in duobus deterioris recensiois codicibus servata est: „*legi ego niceus rome apud servium magistrum et emendavi*” quid obstat quin haec verba ita explicemus ut Nicaeus Servii discipulus codicem, qualis fuit is, cuius Fragmentum Vaticanum testis est, legerit eiusque, quem in commentariis scribendis magister Servius adhibuit, auxilio emendaverit? ¹⁾

Ergo statuemus Nicaeo textum codicis, quem Servius possidebat, ad alterum emendandum usui fuisse. At idem Nicaeus, sicut E. Lommatzschius (Quaestiones Juvenalianae) necessarie demonstravit etiam novam scholiorum recensioem composuit. Quidni etiam scholia Servii codicis, si quidem praesto erant, ad hanc recensioem componendam in usum vocaverit?

Jam fingamus Servii exemplar scholiis, qualia P manus prima nobis tradidit, instructum fuisse. Quae coniectura ne cui audacior esse videatur, eam scholiorum eorum, quae virorum doctorum consensu quarto saeculo exeunti attribuuntur, aetate non improbari; analogia quae semper cum recensione textus meliore meliora etiam scholia coniuncta occurrisse docet, uel commendari sciatis. ²⁾

¹⁾ C. Hosius l.l. p. 54: „In Laurentiano, quem signo R notavi, initio saturae VI invenitur haec inscriptio: INCIPIT LIBER II. L. F. VRSEMO POSTVMO LEGI EGO NICEUS APUD M. SERBIUM ROME ET EMENDA VI. Eadem fere verba leguntur in L initio saturae VII in margine manu scholiorum exarata: Legi ego niceus rome apud servium magistrum et emendavi.”

E. Lommatzschius „Quaestiones Juvenalianae p. 390.” „Nicaeus igitur fortasse a magistro Servio iussus—illo enim tempore Juvenalis multum lectitabatur — et adiutus Juvenalem recensuit et adnotavit.”

²⁾ E. Matthias Dissertationes Philologicae Halenses II p. 263: „Quoniam igitur videmus nihil, quod post annum 353 factum sit, commemorari, forsitan Cramero et Jahnio assentiamur iudicantibus, originem scholiorum ad saeculi quarti finem referendam esse, praesertim cum, qui de genere dicendi, quo usus est scholiasta

Quodsi deinde ea scholia Nicaeum in suam rem convertisse probare poterimus quis dubitabit quin idem ipse mixtae illius Nicaeanae-Pithoeanae (Servianae) recensiois, cuius omnes deterioris generis codices vestigia servarunt, auctor esse existimandus sit?

Age vero luculentum huius rei argumentum suggerit scholion ad Sat. XVI. I. in illa recensione traditum, cuius non tantum sententia verum ex parte etiam verba cum hoc melioris recensiois scholio, quod nimirum in Servii codice scriptum fuisse putandum est, „*Ista a plerisque exploditur et dicitur non esse Iuvenalis*” mirum quantum congruunt. Ac ne incertus haereas, utrum Servii an alterius exemplaris tactu illius deterioris recensiois scholii verba ita a Nicaeo conscripta sint, ipsum Servii nomen adest, quod omnem dubitationem tollat. Scholion autem hoc est: „*Quidam dixerunt hanc satiram non esse Iuvenalis sed*

accuratius disseruerit, — id quod nunc longum est perscrutari — idem de illa re iudicaturum esse existimo.”

W. Schultzius in Herma XXIV p. 481: „Scholiorum autem ut nunc se habent farraginem si recensemus, subesse hic intellegitur unius cuiusdam non nimis docti hominis in saturas Iuvenalis commentarium perpetuum Suetonianorum aliorumque librorum auxilio exeunte saeculo quarto conscriptum etc.”

Chr. Stephanus. „De Pithoeanis in Iuvenalem Scholiis” p. 1: „Sed tamen maximae partis horum in Iuvenalem commentorum quasi fontes sunt vel fundamenta duo commentarii, alter antiquus et satis bonus, a doctissimo quodam homine saeculo quarto p. C. n. exeunte compositus, alter etc.”

R. Beerius l. l. p. 41 — nec non p. 42: „Etenim scholia bona semper cum meliore recensione versuum coniuncta fuisse iam docuit Hermann (Schediasma de scholiorum in Iuvenalem genere deteriore ind. schol. aest. Gott 1849 p. 7), accesserunt huius iudicii gravissima adiumenta, imprimis schedae Arovienses nuper repertae.” — Idem alibi: „— scholia, quae semper cum exemplaribus bonae recensiois coniuncta fuisse et universae memoriae condicio testatur et libri servati.”

appositum ab aliquo. Sed servius versum illius ad exemplum adducens ostendit esse Juvenalis ubi dicit etc." Quaerimus num insignis horum scholiorum consensus, in quorum altero Servius nominatur, fortuitus esse possit? Sin minus, id quod nobis quidem videtur, concludendum erit Nicaeum adhibitis lectionibus et scholiis Servii melioris resensionis codicis, deterioris recensione Iuvenalem recognosse et adnotasse. In de igitur mixta illa Nicaeana-Serviana (Pithoeana) resensio, quam ubique in deterioribus codicibus reperiri modo diximus, orta est.

Quoniam ea, quae hucusque disputata sunt ab omnium qui de hac re scripserunt virorum doctorum sententiis plane abhorrent non alienum erit de iis paulo fusius agere. Optime igitur initium faciemus ab iis verbis, quibus qui post O. Iahnium primi eandem rem tractandam sibi sumpserunt R. Beerius et C. Hosius a Fr. Büchelero redarguuntur. Leguntur in editionis Lud. Friedländeri praefatione in pag. 115 ita: „Da nun alle Vulgata-Handschriften gleich unvollständig sind wie P oder noch verkürzter so drängt sich zunächst die Vermuthung auf dasz alle jene (ω) aus P geflossen seien (Haec est Beerii et Hosii sententia, quam invenies apud Hosium l.l. p. 51). Aber diese Vermuthung bewährt sich nicht: abgesehen davon dasz an Alter ω dem P so nahe kommen dasz massenhafteste Vervielfältigung und weiteste Verbreitung dieses einen Textes binnen kürzester Zeit angenommen werden müszte: es giebt eine Reihe von Lesarten, welche in ω abweichend von P allgemein auftreten, deren Entstehung aus P unglaublich ist. Ein Beispiel: 9. 106 P taceant omnes metrisch ohne Tadel sachlich am leichtesten verständlich nach den V 103 vorausgegangenen servi ut taceant, wenn indessen ein Gelehrter des 10 Jahrhunderts eben dieser Wiederholung wegen eine Aen-

derung beliebt hätte, wie hätte der verfallen sollen auf das unverständliche *clament omnes*, das allgemein in *ω* erscheint (etiam in codice Londiniensi) auch von *p* als Variante an den Rand geschrieben und durch Interlinearglosse nach Möglichkeit erklärt ist? Es handelt sich hier ohne Zweifel um Discrepanzen, die nicht erst aus *P* sondern aus anderer Quelle hergeleitet werden müssen. Zu gleichem Ergebnisz führen die mancherlei in *P* unvollständigen in *ω* aber vollständig überlieferten und nach einer solchen Handschrift auch von *p* ausgefüllten Versen um zu schweigen von der sicherlich aus dem Alterthum überkommenen biographischen Skizze, welche in *ω* tradirt ist, an *P* aber von jüngerer Hand auf besonderem Blatt hinter dem letzten Quaternio nachträglich angehängt. Also *ω* stammen nicht aus *P* sondern aus einem oder gar mehreren andern Exemplaren die wir gleichfalls ins 9 Jahrhundert datiren und nach Gestaltung und Gewährung der griechischen Worte 9.37 auf Heiric von Auxerre zurückführen dürfen (Jahn Pers. proleg. p. 127), (In hac re virum clarissimum errare unicuique patebit qui „Symbola ad poetas Latinos“ ab Hosio in Museo Rhenano 1891 p. 287 edita legerit. Apparet enim codicem Vaticanum Urbinate saec. XI. verba graeca sic praebere: *ΑΙΤΟΣ ΓΑΡ ΕΦΕΑΚΕΤΑΙ ΑΝΑΡΑ ΚΙΝΑΙΔΟΣ*. Hic non deest pes, quem magister Hiericus scire non potuit. ¹⁾ Neque codex Londiniensis eius sententiae favet qui eadem verba hoc modo exhibet: *ΑΙΤΟΣ Ρ* (sic fere pro *ΓΑΡ*) *ΕΦΕΑΚΕΤΕ ΑΝΑΡΑ ΚΙΝΑΙΔΟΣ* — *ΓΑΡ* corrupto aut correpto in *Ρ*, quam

¹⁾ Confer scholion quod ad hunc locum IX 37 codices Laurentianus Parisinus Vossianus 18 idem habent: „Proverbium erat de catamitis dictum. Dulces sunt mores i. e. faciles et flexibiles viri mollis. Unus pes deest versui Graeco, quem magister Heiricus scire non potuit.“

litteram librarius fortasse pro prima sequentis vocabuli habuit, idem ne metrum claudicaret *A* inter *A* et *K* vocabuli *Eψ* — inserens versum sibi restituisse visus est. Sic ne syllaba quidem nedum pes deest. Hos igitur codices non ad Heirici exemplar redire in propatulo est.) durch deren Benutzung *p* im Stande war die Mängel der Grundschrift so zu verbessern dass überhaupt der gedanke aufkommen konnte als seien *ω* neben *P* entbehrlich (nisi aliquot huius generis codices hic illic rectum servassent quod et in *P* et in *p* corruptum aut omnino non traditum est sicut e. g. cod. Lond. XVI. 56 favor pro labor (*Pω*) a Rupertio iam ex coniectura restitutum). Jenes archetyp von *ω* aber muss gerade so defect gewesen sein wie *P*, hat sicher nichts über 16.60 hinaus enthalten etc." Haec ad demonstrandum quatenus Beerus et Hosius erraverint sufficiant. Quae deinde sequuntur ipsius viri cl. sententiam de Nicaei exemplari quasi omnium codicum fundamento spectantia omnia exscribere longum neque opus est. Exstant enim eadem multo breviora in praefatione editionis A. Persii Flacci, D. Junii Juvenalis, Sulpiciae saturarum ab eodem a^o 1893 curatae, ubi haec scripta leguntur: „Juvenalem tenemus a Nicaeo recensitum, cuius subscriptio primo libro subsignata in archetypo in *P* periit una cum commentariis antiquis scriptis in exordio libri secundi. locupletissimus erat glossarum ac scholiorum copiis codex, ex quibus S. et Probus Vallae et quem recentissimi vocant Cornutus manarunt omnes exarescente paulatim veteris ubertatis superurgente barbaricae garrulitatis flumine. ex illo *P* transcriptus est optime, ex eodem alterum non carminum sed vitiorum numero auctius exemplar illud quod *pω* secuntur, quod ad emendandum *P* cum olim fuit usui — tum nobis plane necessarium est." Haec hactenus.

Post illa, quae supra exposita sunt manifestum est virum cl. scholiorum bonorum ad libri IIi initium in P fortuita absentia erroribus implicatum esse. In quos ideo eo facilius inductus esse videtur, quod communem utriusque recensitionis originem vel potius cognationem propinquam recte agnovit. Huius cognationis qui post eum Nicaei recensitioni „Cornuti nomen quasi interpretis *κατ' ἐξοχήν* Persii Juvenalisque — sicut etiam Probus —” falso inditum esse demonstravit, E. Lommatzschium dico, mentionem non fecisse eo magis miramur quo rectius profecto non in verba magistri iurans iudicavit scribendo: „Nostros codices ut eodem modo mancos ad unum idemque exemplar redire nemo negat. Id non fuisse exemplar Nicaei, demonstrat codex Pithoeanus, nam recensio Pithoeani praeter Nicaeanam et ante fuit. Sed mea sententia id exemplar Juvenalis quod ex saeculo II usque ad saec. IV, quo Juvenalis revixit, servatum erat, nescioquo casu mutilatum erat. Quod mihi confirmasse videtur scholion ad XVI. I: Ista a plerisque exploditur et dicitur non esse Juvenalis (cf Cornutus p. 389). Cur plerique offendebant? Ideo, quod satura mutila fuit, nam nescio quid aliud in hac satura offendere possit ita ut eam non esse Juvenalis dicamus.” Quae omnia ita se habere nemo est, quin nunc post nostram argumentationem concessurus sit. Nihilominus nec ipsum perspexisse in Nicaei opere Servii codicis partes fuisse praecipuas tota eius commentatio et oratio probant.

Virorum doctorum sententiis recensitis ad propositum revertamur. Re vera, nullus deterior codex exstat, quin plus minusve mixtae illius recensitionis imaginem retinuerit. Quae res quoniam magni momenti ad illos codices recte aestimandos fieri incipit de nonnullis eorum paucis agere non supervacaneum erit. Nam quo plura

in iis melioris recensiois vestigia Servii commentariis atque bonae antiquitatis reliquiis intermixta legantur eo propius eos ad genuinum Nicaei exemplar accedere persuasum habeamus ¹⁾).

De Vallae Probo.

Inter libros manuscriptos imprimis dignos, qui in hoc opusculo respiciantur principem locum obtinet is, quo Valla ad editionem suam curandam usus est. Huius codicis scientiam maxima ex parte Chr. Stephani indagacionibus debemus, qui in libello, qui est „De Pithoeanis in Juvenalem Scholiis” in pag. 71. sententiam suam breviter comprehendit his verbis: „in hoc codice Juvenalis saturis adscripta erant scholia initio frequentissima, deinde rarescentia, in versu 198 sat. VIII plane deficientia. Deprompta autem erant primae ut videtur manus scholia ex antiquo illo commentario saeculi quarti, e quo Pithoeana scholia excerpta sunt ab alio homine; quo factum est ut et e Probianis quaedam in Pithoeanis et e Pithoeanis nonnulla apud Vallae Probum desiderentur. Postea vero fortasse alia manu additae supervenere glossae atque scholia deterioris notae deprompta e Cornuti commentario haud pauca.” Apparet virum doctum non nisi dubitanter iudicare ausum esse. Qua in re multo cautius egit quam qui

¹⁾ Hic monendum est neque nos neque alios, ut videtur, usquam in Pithoeanis scholiis Servii commentarios invenisse. Nemo dumtaxat eorum mentionem fecit. In Nicaei recensione satis frequentes sunt; nec mirum, quippe qui inter scholia ex Servii codice deprompta a discipulo diasceuastae munere fungente sedulo recepti sint.

post eum scholia deteriora posteriore manu adiecta esse pro certo affirmaverunt. Nihil enim minus probatur. Quod ut enucleemus praeter codices de quibus ipse Chr. Stephanus iam rettulit — Gudianum biblioth. Guelferbytae no. 156 f (de quo vide Leipz. Literaturz. a. 1830 p. 2192; Schol. ad I. 33) et cod. Palatinum Vaticanum no. 1901 fol. saec. X nec non codices Vossianos 18 et 64, quibus insuper addi potest codex Oenipontanus de quo Dr. Anton Zingerle (Kleine Phil. Abh. IV Innsbruck 1887) egit — imprimis p et codices Parisinus 7730 (gl. Keilii), Londiniensis, Leidensis in quibus plane idem factum esse videmus inservire possunt. Etiam in his sicut in Vallae codice scholia Pithoeana modo ad verbum similia modo mutatis verbis obvia sunt; etiam hic optimae notae scholia, quibus P, Sangallensis, Aroviensis codices carent praesto sunt—omnia deterioris notae scholiis intermixta. Qui codices quoniam omnes ut Fr. Büchelerus summatim exposuit E. Lommatzschius plenius probavit ad Nicaeum redeunt cur non illum esse „concludemus, qui ex pleniore bonorum antiquorumque scholiorum exemplari (id est Servii codice) multa (non quaedam) in suum (non iam Cornuti) commentum receperit”¹⁾ atque cur tandem Vallae codicem qui prorsus eandem imaginem exhibet excipiemus adque meliorem recensionem pertinuisse dicemus? At fortasse quispiam dixerit cur non potius in Vallae codice idem quod in P et Aroviensi codd. factum esse scimus pro certo ponemus? Ad haec alterum multo etiam gravius argumentum responsum dabit.

¹⁾ Apud Hosium p. 101 legimus: „Sed cum saepissime scholia explicationibus absurdis referta intermixta legantur, quorum duo exempla luculenta (V 153 VI 174) addidi, ex pleniore bonorum antiquorumque scholiorum exemplari quaedam in Cornuti commentum recepta esse cum Stephano concludemus.”

Vallam autem in suo cariosae vetustatis codice duas manus non distinxisse constat.

Iam ipse Chr. Stephanus l.l. in pag. 35 monuit: „Non neglegendum est absurdam h. l. explicationem (ad VII 154) eandem inveniri apud Papiam, qui quae de vocabulis Juvenalianis profert ex Cornuto plerumque fluxerunt. Eodem redit, quod a Valla e Probo tria interpretamenta adferuntur, quae cum a Codice Sangallensi absint, in Mont. secunda manu interpolata sunt atque in Cornuti codd. Leidensibus leguntur; sunt autem haec: Ad I 32 in Vallae commentario exstat: Causidici mathonis: advocati qui sceleribus dives effectus est; ad VI 40. Mulorumque iubis inquit probus cristis τοῖς λόγοις; ad VI 476: Periit libraria: lanipendia.” Sub Probi igitur nomine afferuntur quae re vera Nicaeanae recensiois sunt. Quod ne his tribus locis errore aut neglegentia Vallae factum esse existimes omnes quos initio operis Valla sive cum Pithoeana sive cum Nicaeana recensione congruentes commentarios usque ad primae saturae versum 29um praebet exarandos curavimus. Prius vero de Vallae praefatione utpote quae iam multum ad rem nostram faciat paucis agere operae pretium erit. Chr. Stephanus in pag. 27. „Magnopere,” inquit „igitur dolendum est ne Vallam quidem qualis ille (codex) fuerit satis accurate descripsisse. Haec tantum de eo in praefatione „„Sane”” „inquit”- „„comperti mihi sunt nuper probi grammatici in iuvenalem commentarii quantum adhuc audiverim nulli alii cogniti sed mirae brevitatis: alioquin tamen perquam opportunos aliquando se nobis obtulerunt: obtulissent vero sese adhuc magis nisi nobis singula rimantibus codicis nimium cariosa invidisset vetustas: et si in omnes libros comperti habeantur: qui vix tertii libri secundam attigere satyram. Invigilavimus vero ipsi si modo id consequi potuimus: ut omnis huius

poetae pateret eruditio: probi interpretamenta cuiusmodi ea fuerunt: quae plane perexigua sunt ne in minima quidem parte subtraximus: aut immutavimus.” „Ad VIII vero sat. v. 198 Valla haec adnotat.” „hic nos iam deserit probus nec ultra hunc locum quantum ad me pervenerit interpretatus est quicquam.” „Haec sunt omnia quae de codice illo Valla narrat.” Haetenus Chr. Stephanus. Ad vivum resecta eius verba vera non sunt. Nam pergit Valla post „aut immutavimus”: „Caeterum quanam peritia nostra et quonam demum iudicio aliena tradiderimus docti et pariter acuti viri iudicarint quae quomodocunque sint, talia esse puto ut nec nos nec alios nostrae poeniteat pigeatque industriae. Sed de Juvenale ipso iam a principio *probi* verbis: dein paucis quid sentiam ipse subnectens dicere aggreddior.” Quae verba continuo sequitur vita plane eadem, quam in Nicaei codicibus reperimus; in tertia Juvenalis Saturarum editione ab O. Jahnio primum recognita p. 234 edita, de qua Fr. Büchelerus ut supra iam vidimus „um zu schweigen,” inquit, „von der sicherlich aus dem Alterthum überkommenen biographischen Skizze welche in „ tradirt ist, an P aber von jüngerer Hand auf besonderem Blatt hinter den letzten Quaternio nachträglich angehängt.” Hanc deinde vitam recensens Valla haec adnotat: „(Juvenalis) qui potuit igitur aut propter paridem quem perstrinxerit domitiano invisus esse aut ab eo in exilium mitti ut summotus ab urbe perierit velut *probus*, ut iam diximus putavit.” Quid apertius? Incipiebat optimus ille Probus a vita qualis in deterioribus tantum codicibus adest. Nunc quos invenimus commentarios inspiciamus atque cum P et p aliisque eiusdem generis (atque p) libris manuscriptis conferamus.

P

I. 2

Cordus hic poeta fuit
vitiosus qui tragoediam fa-
bulam Thesei scripsit, de
quo virgilius dixit sedet
(sector) aeternumque sedebit
infelix theseus

3 togatae sunt comoediae
latinae quales afranius fecit

VALLAE PROBUS.

Theseide fabula ut tra-
goedia de Theseo vel ut
aeneis de aenea; de Thebis
thebais et ilias de ilio
nominatur

Togatas. latinas comoe-
dias nam paliatae graece
dicuntur

5 Telephus filius eraclis
et augeste acervo nutritus
est

notandum marginem femi-
nino genere dici. Ovidius
masculino dicit

Telephus auges et Hercu-
lis filius a cerva nutritus:
unde et nomen dicitur ha-
buit: rex missorum fuit.
Nec corpore ingens sicut
alii sed certe ingens de
telepho tragoedia

marginem foeminino genere
enuntiavit cum et masculi-
no efferri possit.

p

LOND—LEID. 82.

Theseide nomen possessivum ut aeneide i. e. fabula thesei (cf. Serv. ad V. Aen. praef. p. 4)

Codrus hic poeta fuit tragoediae scriptor qui fabulam thesei traico sermone composuit

Togatas romanos significat qui omnes toga utebantur. Unde et togatam gentem legimus. Hoc autem distabat inter servos et dominos quod servi non utebantur *colobiis* etc. Comedie vel tragoediae quae a latinis scriptae sunt togatae ideo dicuntur etc.

Graece etiam comoediae vel tragoediae palliatae dicuntur etc.

Thelephus augis et herculis filius rex mysie a cerva nutritus. thelepus autem fabula thelephi ut eunuchus.

Immensitas carminis significatur etc

Lond: filius herculis et auges-illius fabula.

Leid: Telephus autem hoc est fabula telephi sicut dicitur eunuchi. Reprehendit autem enormitatem fabulae. dicendo diem consumpserit. Telephus rex mysiae a cerva nutritus herculis et augis filius fuit.

P

7 Lucum martis dicit qui romae est in appia in quo solebant recitare poetae aut illum qui apud colcos est in quo fuit pellis aurea aut in quo ilia peperit

9 venti pro follibus posuit

10 Aeacus, minos et ramantus hi tres apud inferos fratres fuerunt

VALLAE PROBUS.

Lucus martis: valde alienum esse arbitror ut hic areopagus exponatur. Nam areopagus villa non lucus martis nominatur. Ne aliis quidem astipulatus fuerim ut lucum credam hic eum intellegi: qui *ut probus inquit* apud *colubum* fuit ubi aeolus erat ex auro, quem substituerat romulus martis filius et ubi insigne apollinis oraculum fuisse perhibetur. Utrum ergo lucum martis in quo peperit ilia remum et romulum aeoliis vicinum insulis: an certe velut etiam *Probus* interpretatur: an lucum martis dicit qui romae fuit in apia ibi solerent multi dicere *ut item Probus putat*: de quo et Marcus Varro inquit secundae regionis exquillae.

Sunt vero qui vulcani antrum dicant legantque separatim, quid agant venti

id est folles quibus utuntur brontes steropes et nudus membra Pyracmon

Aeacus Iovis et aeginae filius-Socrates apud Platonem in gorgia Iovis dicta

p

Lucus aut areopagus qui
athenis est aut is qui romae
est in appia ubi cum ilia
concubuit aut ille apud
cholcos de quo iason pel-
lem auream arietis abstulit

LOND—LEID. 82.

Leid: Lucus martis duo-
bus potest modis intellegi
aut areopagus hoc est villa
martis iuxta athenas etc.

Potest distingui et antrum
vulcani et vulcani venti i. e.
folles. Sic autem separe
quid agant venti secundum
philosophos intellege qui
dicunt his flantibus fieri
terrae motus

Tres sunt iudices infero-
rum iovis et europae filii
Cacus, Minos et Radamantus

P

11

12 In oraciana domo in
qua poetae recitabant

20

VALLAE PROBUS.

referens. Ego igitur utpote
qui ante vos hoc praevide-
rim constitui iam meos filios
iudices duos quidem ex Asia
Minoem et Rhadamantum
unum vero ex Europa Aea-
cum.

— dicerentur a *μῶν*; solus
et *ἄλλ'* unguis

fuit autem frontonis do-
mus in qua poetae recitabant

— ut securus enim vive-
ret illa se dignitate sponte
privavit

Lucillum dicit ut sit
Aurunca pro Italia synecdo-
chicos posita vel *ut Probus*
etc.

p

LOND—LEID. 82.

Monicus unus centauro-
rum fuit, sic dictus quod
unam tantum ungulam
habuit. Potui inquit et
ego gigantomachiam scri-
bere, monicum contra deos
evulsa robora intorquentem

Fronto fuit orator nobi-
lissimus in cuius domo
poetae docebant eique in
viridario recitabant per
intercolumnia

Scilla et imperator fuit
et dictator qui accusatus
cum coepisset odio esse ro-
manis accepit consilium
ab amicis et iuvenale ut
dignitate deposita officii
securus viveret

Auruncae lucium satyri-
cum dicit qui fuit auruncus
i. e. tuscus

Lond: onix graece latine
unguis—gigas *Leid:* gigan-
tomachiam scribere scio nam
monicus unus fuit gigantum
qui contra deos proeliati
sunt. dictus monicus quasi
monosonicus i. e. uniunguis.

Lond: viridiarium, *Leid:*
Fronto iste illo tempore
nobilissimus fuit apud quem
recitabant poetae. Unde
nunc dicitur ipsae arbores
quae in viridiano eius erant
didicerunt carmina poeta-
rum canere.

Lond: alienatus a digni-
tate *Leid:* Scilla dictator
fuit qui accusatus cum
cepisset odio esse romanis
accepit consilium a iuve-
nali vel ceteris amicis ut
dignitate officii deposita
securus viveret.

Lond: auruncae:italiae—
i. e. lucilius. *Leid:* lucilius
(gl)-Per alumnum aurunce
licilius significatur qui fuit

26 Niliacus unus de consulibus liciniae ac de plebe aegypti fuit, magnarum romae postea facultatum — Canopus oppidum aegypti dictum a gubernatore Menelai, qui ibidem morsu serpentis extinctus est.

28 per luxuriam enim anulos aestivos et hiemales invenerat

31

Opibus cum etc — licinium dicit — Nam hic crispinus e plebe fuit aegyptia; magnarum postea romae facultatum et promotionum siquidem ex libertino senator est a nerone factus *ut probus inquit*

et hoc luxuria invenerat *inquit probus* alios anulos aestivos alios vero hyemales

ut teneat se: i. e. non scribat

p

LOND—LEID. 82.

italicus et satiram scripsit
nam aurunci dicti sunt
populi antiquissimi italie

Crispinus quendam egypti-
tium significat qui cum
egens romam venisset ami-
cus domiciani cesaris? factus
est et ex libertino senator.

Lond: civitas egipti a
gubernatore qui (reliqua legi
non possunt)

Leid: metropolis egypti.

Crispinus iste priusquam
a nerone factus est senator
tante superbiae abundans
opibus fuit ut alios anulos
hieme alios ferret aestate
etc.

a scribenda satyra (gl)

Lond: ut non scribat

Leid: ut non scribat

Quantus consensus cum codicibus deterioribus imprimis cum p hinc elucet! Cum p qui E. Lommatzschio auctore „Nicaeanae recensiois imaginem nobis egregiam praebet.” Et, quod caput est, fere omnes loci ubi Probus nominatur propius ad Nicaei recensioem quam ad P accedunt. Quis etiam nunc dubitabit, quin Valla codicem Nicaeanae recensiois una tantum manu scriptum ante oculos habuerit?

Tenemus igitur Vallae Probum optimum et propter praestantiam fortasse etiam vetustissimum illius mixtae recensiois testem neque quidquam ad eam recensioem penitus cognoscendam antiquius esse ducimus quam ut nova Vallae Probi quaestio instituatur atque in lucem prodeat. Quam rem, cuius praeterea necessitatem huius opusculi ratio nobis non imposuit, quominus ipsi persequeremur temporis angustiae obstiterunt.

De Prisciani codice.

Num iam sexto saeculo ineunte Vallae Probus scriptus fuerit pro certo dicere non audemus. Sin minus, Prisciani codex vetustissimus, quem novimus, mixtae recensiois testis est. Sicut e Servii ita etiam ex hoc libro lectiones tantum ad nos pervenerunt, in quas eadem qua in illo usus est cura C. Hosius inquisivit. Locis cum P deinde cum Nicaei recensione conspirantibus dinumeratis et perpensis ita vir doctus progreditur: „Sed II 93 IV 98 VI 329 XIV 30, 293 Nicaei recensioem sequi Priscianum negari nequit. Num putandum est duobus ac diversis exemplaribus usum esse Priscianum?” Nemo non videt hac coniectura iam opus non esse, cum ut ab ipso Nicaeo oriunda haud dubie sexto saeculo mixta, quam etiam hic reperimus, recensio vulgata fuerit.

Hoc loco monitum esse volumus nos E. Lommatzschii

sententiam sequi, quam in pag. 387 l.l. profert his verbis : „Si has similitudines et glossarum et textus consideraverit, nemini dubium fore puto quin omnes hi codices ad eundem archetypum redeant neque ex P descripti esse possint. Quin longius progrediar : hic codex quem ex p ceterisque codicibus restituere licet, optime omnium recensionem alteram Juvenalis repraesentat, quae Nicaeo attribuitur. Neque mihi obstare videtur quae Epicarpus et Exuperantius nominantur, subscriptio in H, quem simillimum omnium esse supra demonstravimus : neque enim H singularem recensionem praebere ex quaestionibus, quas Hosius instituit apparere videtur” ; quamquam, quod ad textum attinet, etiam aliam explicandi rationem admitti posse nos non praeteriit. Aequè enim atque ex Nicaei exemplari etiam ex codice Bobiensi (Fragmento Vaticano) novos mixtae recensionis codices descriptos esse credere non absurdum est. Quippe lectiones illius Fragmenti V 27 *Junco* et 36 *vulgo* ad meliorem recensionem pertinent. Sic non iam Nicaei exemplar solum textus quidem deterioris fons habendus erit. Nihilominus, etiamsi re vera tale quid factum est, scholia et glossas, quae mixtae recensionis imaginem praebent, a Nicaeo oriunda esse docet mirus eorum, ubicumque adsunt, consensus. Neque praeterea ad deteriorum codicum historiam magni refert cum quoquo modo eorum textus sinon ex eodem (i. e. Nicaei codice) at certe ex simillimo deterioris generis fonte (i. e. codice Bobiensi) fluxisse putandus sit ; quos codices denuo ad eundem archetypum depravatam a Servii libro longe distantem redire satis constat. Quae vero res, etsi per se probabilis, cum nullo adhuc argumento stabilita sit tutius erit interim cum E. Lommatzschio facere, qui, ut vidimus, Nicaei exemplar tam textus quam scholiorum et glossarum archetypum fuisse existimat.

De p.

Dolendum est E. Lommatzschium manus p scholia, quae se l.l. in pag. 375 descripsisse dicit non etiam palam fecisse; id quod tamen aliquando fieri necesse erit. Nunc frustula tantum hic illic sparsa edita sunt eaque praecipue ideo ut eorum cum Nicaeana recensione similitudo illustraretur. Quae est causa cur hic tantum sermo sit de iis scholiis, quae ipsi ex libri Pithoeani simulacro in fine R. Beerii opusculi cui „Spicilegium Juvenalianum” titulus est adiecto exscripsimus. Vide pag. 13 sqq. Tabulas perlustrantibus primo obtutu eorum cognatio tam cum P quam cum Probi interpretamentis patebit neque quisquam negabit Probum et p ex eodem fonte manasse, qui et ipse cum codice P similimo artis vinculis coniunctus fuerit. Hic de Servii et Nicaei exemplaribus cogitandum esse vix est quod dicamus.

De glossis p, quae, sicut E. Lommatzschius copiose explanavit ex eodem quo p fonte profectae sunt, idem valere in promptu manifestumque est.

**De glossis Keilii quae leguntur in codice
Parisino 7730.**

De his glossis post E. Lommatzschii investigationes l.l. in pag. 379 sqq. breves esse possumus. Satishabemus ipsa, quibus utitur vir doctus, verba afferre, quae sequuntur:

„Quodsi et lectiones et interpretationes harum glossarum cum eis comparamus quae in codicibus Juvenalianis inveniuntur, mira est mixtio recensionum ut ita dicam Pithoeanae et Nicaeanae.”¹⁾ Quibus ver-

¹⁾ Non porro haec eiusdem viri docti verba praetermittenda sunt: „Putaverim ex uno codice glossas (tam meliores quam deteriores) ortas esse. Certe, ubi novus ordo alphabeticus incipit non alium codicem adhiberi probatur eo, quod saepe in una eademque littera et Pithoeani et Nicaei traditionem reperimus”

bis si deinde adjungimus quae in pag. 101 C. Hosius adnotat: „Ex eodem (i. e. Servii; vide pag. 9 et adnotationem ad hunc locum) exemplari emanasse glossas Keilii demonstrat consensus supra adnotatus et praecipue VI. 455 superscriptum illud „vel sacra” cfr. glossam IX, 23 „opica” (cod. opice) „id est sacra” ¹⁾ unicuique persuasum erit etiam codicem, ex quo hae glossae fluxerunt, inter eiusdem recensiois de qua loquimur optimos testes locum habuisse.

De codice Londiniensi (L).

Restat ut quod de hoc libro manuscripto cognitum habemus in medium proferamus. Londinii in Museo Britannico asservatur. (Additional MSS. 15. 600). Simulacra invenies in „Catalogue of Ancient MSS of the British museum II Latin p. 71” cum brevi descriptione a viro nobilissimo Sir Edw. Maunde Thompson bibliothecae praefecto composita et in „Paléographie des Classiques Latins, collection de fac-similés, Planche CXXIX,” quem librum edidit vir clarissimus E. Chatelain:

Ab isdem viris magnae in arte palaeographica auctoritatis hic codex saeculo nono adscribitur. Quibus eo libentius adstipulabimur, quo quae magnae vetustatis signa sunt: tractus litterarum sursum pinguescentes et *nt* in fine vocabulorum sic **N** praeterea *st* et *et* quasi uno signo expressae: majorem huius sententiae fidem faciunt. Codex est membranaceus satis nitide

¹⁾ Hoc exemplum ad Keilii glossarum nonnullarum praestantiam demonstrandam allatum (Cfr enim Festus p. 188: „obscum dicitur significare sacrum, unde et leges obscatae i.e. sacratae”) idem de p, ubi eadem glossa legitur, comprobare unusquisque assentietur. Talia plura apud Lomm. se offerunt e.g. III 83 „damascenae caricae minutae vel nuces avellanae” scholion congruens cum Vallae Probo, glossis Keilii, codd. Londiniensi, Leidensi, cuius auctor est Plinius n.h. XIII. 51.

scriptus litteris, quae carolingicae dicuntur, Capitali rustica quemque versum ordiente, qua littera item inscriptiones exaratae sunt. Continet omnes, quae nobis innotuerunt, Juvenalis saturas in XVI. 60 desinentes, praemissa vita qualis in plerisque deterioris recensitionis codicibus exstat et quae incipit ab his verbis: ||| D (?) Juvenalis Prologus-Iunius Juvenalis libertini locupletis etc. (cfr. edit. Juvenalis etc. tertiam a F. Büchelero curatam in pag. 234.) in fine subiunctis verbis: EXPLICIT PROLOGUS.

Ad eandem etiam recensitionem referendus est textus, qui fere 240 locis cum lectionibus a C. Hosio l.l. littera O insignitis consentit. Eadem qua in codicibus ab illo viro docto collatis ratione hic quoque aliquot cum solo P congruentes loci occurrunt, quorum praeter memorabiles duos VI 474, *Est pretium curae (cogitur quod in P abundat omisso)* et XIII 97, (ubi lectio eiusdem codicis *Ladas* ¹⁾ confirmatur) praecipui sunt qui sequuntur: I 21 *ac* II 161 *conten || ptos* III 187 *istud* VI 8 *turbabit* (P pr. cf. Büch.) VI 277 *lecture* (e et a permixtae P pr. cf. Büch.) VI 404 *deripiatur* (diripiatur P) VI 493 *crinem* VI 553 *et. Subscriptio: D. IVN. IUVENALIS SATYRARV LIB II EXPLT FELT — INCIPIT LIBER TERTIVS* VII 16 *gallica* (Cod. Urb. 661 galli ||| a) VII 73 *albeolos* [(ceteri omnes praeter P albiolos cfr p) 208 *spirantisque* (spirandis P spirantes p^o) 162 *qo liberat* (de atr. fusc. superscriptum) VIII 120 *tenuis* X 82 *pallidus mi* (mihi P) 211 *sive* XI 34 *et Matho* XIII 124 *currentur* (P pr) XIV 122 *peragant* XVI 50 *subflamine.*

Alibi accidit ut noster liber cum p (tam cum a p superscriptis aut in margine adiectis quam cum le-

¹⁾ Hic manus posterioris aetatis adnotavit: „Ladas recte hic legitur non ut in aliis scriptis Laudas.”

ctionibus in glossis servatis) conspiret ceteris codicibus refragantibus e. g.: I 70 *sitienti* III 61 *achei* supers. *achivi* (in marg. *ab achivo inde acheus*) VI 558 *concedendaque* (p praebet concidenda) VI 52 *necte* VII 153 *hisdem* VIII 148 *mulio sufflamine* (cf. sufflamine mulio in florilegio Sangallensi et codice Urb. 661) XII 18 *evasum* 118 *nobilis* XV 22 *aut* (Et — aut supers. — H) XIV 19 *nulla*.

Notatu digni etiam sunt loci: „VII 130 *Tongalii* (per *a* lineola ducta est quasi i.) XVI 56 *favor* XV 2 *corcodillon* hic cum solo fragmento Vaticano (Bobiensi) conveniens illi ex Jahnii et Rupertii coniecturis restituti. Adde XII 54 *reccidit* (L 82 *reccidit*.)

Hae cum utraque recensione lectionum similitudines iam ut suspicemur permittunt nobis hic denuo cum codice mixtae illius recensiois negotium esse. Neque ex alia scholia originem duxisse exemplis infra allatis facile testabimur. Quod cum ita sit non magni interest neque satis morae pretio dignum rimari, utra duarum (fortasse trium) quae agnoscuntur manuum prior, utra deinde in scribendo occupata fuerit. Atqui hoc monere oportet manum, quae pallidiore atramento et obtusiore arundine usus est — atque eadem complures etiam bonae notae varias lectiones singulis vocabulis superscripsit, distinctiones plerasque inseruit — ex aliquanto meliore fonte hausisse. Quarum variarum lectionum praecipuas has exscripsimus: „I 88 *totus versus* II 93 *tactum* i. e. *tinctum* 168 *amicus* vel *amator* III 210 *frusta* V 51 *iubis* vel *robis* VI 65 *subito* (o postea addita) 220 *qui* vel *quis* VI 321 *tollit* (at-superscriptum) 526 *erumpit* (supers. *perrumpit* praescriptum: vel *crepet* i. e. *curret*) 541 *pepono* vel *popano* (L in margine PEPONO alii POPANO) VII 60 *saeva* vel *sana* 177 *scindens* pro *scindens* VIII 115 *victaque* vel *totiens faciet* vel *crupa* i. e. *aspera* (cf H) 152 *sumit* pro *sumet*, *trepit*

davit (supers. — *bit*) 239 *gente* vel *monte* 266 *eduxit*: *produxit* IX 96 *totus versus* X 5 *concupis* pro *concupiscis* X 162 *bytino* (*h* supers. man. fusc. post t. *i* supers. man. pall. post n.). [In hac decima satura ad ver-
sum 183 variae lectiones aequae atque omnia scholia
et glossae nos deficiunt. Ex quo satis tuto efficere
licet utriusque manus fontem eodem fere loco glos-
sarum et scholiorum expertem fuisse. Notum est tale
quid etiam in codd. Vallae (VIII 198) Leidensi (hic
non prorsus absunt sed post sat. X^{am} paulatim rares-
cunt) H (post VIII 150 rarescunt post XIII 101 nihil)
Cod. Ang. Maji i. e. Cod. Vat. Urb. 661 (VIII 227)
factum esse. Sed cum locus quo desinunt nusquam
plane idem sit aliquid certi inde colligere veremur
atque eadem de causa huius rei de Vallae Probo dis-
putantes mentionem facere supersedimus]. Ex his lec-
tionibus VII 60 et VI 526 praeterea IV 76 *sedit*
mutatum in *sedet* V 29 *lagoenā* (o e insertae) documento
sunt etiam hanc manum emendatricem Nicaei recen-
sionis codicem in usum vocasse. Verumtamen si cui
loci allati non satisfaciant quot lectiones cum p vel
o concinentes non emendatae remanserint secum
reputet nec non scholia in pag. 46 sqq. excussa, omnia ab
eodem librario recepta intueatur. Prius vero ea absol-
vamus propter quae melius exemplar fontem fuisse
modo diximus. E quibus cum solo P congruit hoc
scholion: VIII 53 *Hermas Athenienses pro religione*
ante domum positos habuerunt (Quod continuo sequitur
scholion fusciori atramento et acutiore arundine scrip-
tum idem fere adest in „V 18 aut L:” ¹⁾ *Herma capitel-*
lum dicit columnae quod est immobile sine virtute vel

¹⁾ Scholia, quae hoc modo „V. 18 aut L” notavimus non
ex ipsis codicibus L 82 et V 18 descripta sunt sed ex schedis
satis remoto tempore conscriptis a nescioquo homine, quibus
horum codicum scholia et glossae promiscue continentur, codice

mercurii simulacru eum assimulat quod est sine virtute quia graece hermes mercurius dicitur).

Cum solis P et Vallae Probo consentiunt: II 27 Hic caesaris uxorem adulteravit et licet testimonio Ciceronis gravatus sit tamen absolutus est (Praecedit ad 25: „qui sine vitio est derideat vitiosum.” Eadem exstant in: L. Nullam atramenti discrepantiam notavimus. Valla hoc loco haec habet: „P. Clodius Ciceronis accusatione gravatus sit: tamen absolutus est. Clodius accuset moechos; quippe qui etiam in templis stupra commisit, cum in bonae deae templo caesaris uxorem per adulterium compresserit”. „V 18 aut L”: Clodius quidam fuit qui uxorem caesaris in templo Bonae Deae corruptit).

III 17: Egeria nympa est quae colebatur in Aricino lacu cum qua Numa et conubium et colloquium se habere simulavit super cultu religionum ut a studio armorum populum romanorum abstraeret.

IV 75 (interl.) nomen praeconis qui admissionibus praeerat.

VI 551 *catelli*: i. e. Kinomantiam — ornixomantiam facit quia ornix gallina graece (hactenus scholion partim cum L et V 18 partim cum V 18 conspirat; sequitur deinde 552:) sicut agnatius fecit quidam philosophus qui filiam suam quam hortatus est ad magicam postea detulit et mortua est. (Hic Valla habet: Sicut fecit inquit Probus egnatius philosophus cuius filia botre quam hortatus erat ad magicam grandinem tulit ob quod iussa est mori).

Cum solo Vallae Probo conspirant II 60 *tertia*: vel proprium vel *tertia* uxor quae super alias viventes additur adhuc.

ex quo singula deprompta sunt non indicato. Has schedas mihi vir doctissimus I. M. Fraenkel comiter utendas dedit, cui pro benevolentia in hacre et saepe alias in me collata quam maximas ago gratias.

III 320: locus in galliis vel fundus iuvenalis qui sic appellatur.

VI 519 *xerampelinas*: vestis pampinei coloris.

VII 154 repetitio discipulorum (hucusque cum L scholion consentit) proverbium est dis cambre thanatos.

VII 235 ypsipilen dicit lemniam quam cum coepisset ligureus dedit eis filium archemorum nutriendum (eadem habent „V 18 aut L”) quem cum sacer serpens apollini percussisset et occidisset capaneus occiso serpente coegit archivos sacrum puero exhibere certamen. Hunc puerum quidam archemorum dictum existimant ideo quod omen primus fuit interfectorum argivorum apud thebas. N. VI librum Statii (sic). (In Vallae commentario legimus: lyeurgi thracum regis filii fuit archemorus a serpente occisus ut apud statium in thebaide. archemorus vero creditur dictus quia futurum apud thebas regibus primus ostenderit exitium.)

Dedimus quae cognitu dignissima visa sunt. Cetera plerumque frustula et quae propediem emittentur nunc, ne opusculum in maiorem molem excreseat, missa faciamus. Potius animum ad alia optimae notae scholia advertamus, quae cum magna ex parte in codice L 82 eadem exstent non alienum erit de ratione inter hos codices intercedente paulo fusius agere. Sed enim bonitatis causa neque haec praetermittenda sunt, e quibus: I 55 Leno proprie est qui accipit pretio puellas et mittit eas in stabulo et non permittit eis pretium pro meretrizio sumere sed ipse pro ea accipit.

III 76 aliptes dicitur politor vel scultor imaginum sed proprie ut dicit tullius ita: Potius volo esse aliptes quam medicus, dicitur curator vulnerum. In tantum ut nec cicatrix remaneat (cf. Cic. ad. fam. I. 9. 15).

VII 79 Lucanus; quidam dives poeta qui forensis i. e. palatinus fuit nepos senecae („V 18 aut L” Lucanus Cordubensis etc.)

nusquam, quod sciamus, alibi adsunt. VII 80 insigne exemplum mixtae recensiois praebens et in Vallae Probo ac L fere isdem verbis occurrens ideo praesertim memorabile est quod a Valla totum sub Probi nomine affertur. Nam legimus in Vallae commentario: „nomina fuisse poetarum Probus putat alii Sarrhaeno ut idem ait et Saleio vasa accipiunt fictilia iuniores vero salino legunt et sarrano — ut per vas in quo sal componitur quaeque vilissima intelligamus.” Cum quibus compone amabo: *serrano etc.*: vel nomina fabularum vel vasa fictilia (gl) *saleio*: vas ubi sal mittitur (gl); scholion: „Nomina pauperum poetarum sunt ut serrano et saleio, fictilia vasa accipiamus in quibus ea quae falsa sunt opponuntur.” (cfr L. apud Hosium) Nunc a deverticulo ad inceptum transeamus.

Iam supra memoravimus quot locis L cum O apud Hosium congruat. Accedunt fere 30 loci, quibus ceteris codd. omnibus aliam lectionem praebentibus L. et L. consentiunt:

V 119 *lybia* VI 202 *mustacia* 584 *cerebrum* (per e priorem duae lineolae ductae sunt)(crebumL) VII 3 *multi celebresque* VIII 195 *hinc atque* IX 63 *poscis* (s ex t aut t ex s. L: s ex t) X 63 *Silanus* (L Seianus ex Silanus) 96 *cupies* (L a ex e) 189 *altus coelumque tuens hoc pallidus optas* 224 *amillus* (cf H) 235 (add. in marg. sup. L) *manu recenti adscriptus* 241 *amicae* (L amatae. a alt. ex i) 322 *haec est* 326 *certe* XI 106 *Et* (Et L) 160 *ordo versuum idem* XII 20 *illo uno* 57 *animum* 93 *neu* 98 *cadat* 107- *servire* 111 *ystrum* 120 *traicae* XIII 92 *decernet* 171 *quatiaris et* 208 *scaeva* XIV 68 *omnis* 70 *populo civem patriaeque* 73 *huncque quibusque* 214 *vincit* (vincit L) XV 75 *praestant instantibus orbes* (praestantibus omnibus instans in L supers.; in L haec verba in margine adscripta sunt quasi versus nondum finitus esset. cf Büch. p. 226) XVI 38 *sacro* (^{medio}sacro L).

Etsi iam hic mirus consensus se nobis offert, multo major e scholiis enitebit. Jam primum perlustremus ea, quae scholiis a C. Hosio laudatis in pag. 100 sqq. similia sunt ut lac lacti:

II 92 *babtae*: quo titulus scripsit eufobes comediam in qua inducit viros athenienses ad imitationem feminarum lassare saltria.

II 170 *artaxata*: armeniae urbs.

IV 61 Romani sub tullio hostilio cum albam diriperent et sacra vellent romam transferre tanta repente grando missa est ut intellegerent e suis locis sacra non esse movenda. Ideo romam maiorem templum fecerunt (Ultima verba, inde ab „Ideo” non in L adsunt).

68 (Quidam L) legunt *sag* (ittis L) i. e. exercitationibus sagittarum digestionem tibi para (cibi comparat L).

94 *Acilius*: nomen consulis (Interl.).

95 *iuvēne*: domicilio suo filio quem occidit nero ut faceret patrem ducere vitam cum maerore.

123 musca quam rustici tabanum vocant (cfr. Valla; cf Serv. ad V. G. III 148).

V 17 quia tres lecti erant divitum ubi comedebant (unum domini alterum uxoris tertium hospitis. — haec in L desunt) unde triclinium dictum est.

20 *ligulas*: corrigiae, caligae, i. e. calciare cum festinatione et dictae ligulae a ligando.

25 *demoniacus*: vel lunaticus quia vino malo mentes permutantur sicut lana tineta mutatur. (cfr Valla)

48 qui fracta vitrea vasa maltantur i. e. solidantur. (cfr Valla)

90 Hic oleo putido ungi solitus erat, vel certe civis tripolitanus erat.

121 pantomimum significat manibus gesticulantem.

153 Quidam volunt gladiatores intellegi qui contra castra gladiatoria manebant et eorum lanistam qui cum minus horridus esset capella dicebatur (genus teli

lorum habens de pelle caprina.—desunt in L).

VI 8 amicam catulli dicit cuius extinctum passerem quodam opusculo deflet catullus.

32 *aemilius pons*: qui nunc lapideus est romae — in tiberim inquit te praecipita.

70 *Subligar*: quo religantur inguina pantomimorum (cfr Valla).

120 rotundum mulieris pallium vel capitis tegumentum in modum galeae qualem mercurius habere pingitur.

156 Beronice regina egipti soror tolemei cum qua ipse incestum patravit.

158 Juliae Augusti nepti cum qua commisit incestum. Hic agrippa fuit nepos augusti non ille in cuius honorem terras fecit quem laudat virgilius.

160 antiqua religio quia Iudei porcina abstinent.

172 *sagittas*: diana.

174 Hic parasitorum nescioquem dicit etc.

225 ita inquit libenter nubit ut flammea rumpat.

226 flammea sunt quibus die nuptiarum mulieres operiunter (unde et nubere quia caput habebant obnubatum. — non in L occurrunt).

264 *scaphium*: quae matula dicitur i. e. turpe vas ad requisita naturae ut plautus dicit.

555 apud delfos fuit oraculum apollinis quod nero cum didicisset fuisse hic interrogatum de sua morte iussit claudere.

VII 80 Nomina pauperum poetarum sunt ut serrano et saleio. fictilia vasa accipiamus in quibus ea quae falsa sunt opponuntur.

118 scalae dicuntur foruli i. e. domunculi vel armaria advocatorum quae palmarum foliis ornantur cum illi causam vicerint (cfr Valla).

155 ANTIPOFORA (obiectio causarum).

227 Virgilius rusticissimo vultu fuit et colore.

VIII 131 *Pico*: pater fauni.

156 *facie solida*: propter plances—ob imagines pictas.

Artissime L et *L* cohaerere iam luce clarius est. Attamen ne quidquam ad eorum rationem illustrandam reliqui faceremus etiam locos omnes quibus in Satura III^a concordant, accurate describendos conferendos suscepimus.

**Loci quibus in Satura III codices
L. et *L* congruunt.**

LONDINIENSIS (15.600 Add. MSS.)	LEIDENSIS (Bibl. publ. 82)
1. Confusus: <i>sim</i> amici: <i>umbricii</i> (intitulo)	Quamvis: i. e. <i>sim</i> Urbis romæ conversacionem detestatur sub persona <i>umbricii</i> sui amici. Hic enim odio urbis in campania posuit larem <i>ubi vaticinata</i> <i>est sybilla</i> <i>in</i> amenis vel <i>in</i> adeo popu- losis
2. vacuis: <i>in</i> — otiosis a frequentatione hominum <i>ibi vaticinata est sibilla</i>	<i>se</i> — sybille: <i>ibi enim vatici-</i> <i>nata est</i>
3. donare: <i>se</i>	Cumæ: secessus dicitur re- motus et <i>secretus</i> platea <i>via</i> infra romam
4. ianua: <i>cumis</i>	<i>desertum</i>
5. secessus: <i>secretus</i> . subu- ræ: illi <i>viae</i> publicae etc.	lapsus etc: assidui <i>rome</i>
6. solum: <i>desertum</i>	<i>tota substantia</i>
7. horrere etc: <i>istam ro-</i> <i>mam vidimus</i>	
10. tota domus: <i>substantia</i> umbrici	

LONDINIENSIS.

11. ad veteres arcus: *nomen loci*

12. numa: i. e. *placitum egeriae*
locantur: *ibi*

15. omnis etc: de omnibus arboribus et de omnibus rebus iuebant *solvere* praetium — pendere: *persolvere*

16. mendicat: i. e. *habitatores eius*

Camenis: *poetis — in silvis maxime morabantur poetae*

18. veris: *naturalibus*

21. quando: *siquidem*

22. nullus: *est*

23. here: pro *heri*

24. deteret: *diminuetur*

27. et: *dum — vita ex tribus fatis*

29. caedamus: *re — patria: a. istic: roma*

30. nigrum: *malum — candidum: bonum*

31. Quis: *quibus talibus — conducere: locare*

LEIDENSIS.

capenam: *proprium nomen loci*

nocturne: videlicet *egeriae* nymphæ. Nunc sacri etc: *ibi* ubi numa constituebat *placitum*

pendere: *solvere*

mendicat: pro *mendicant*

musis vel *poetis — poetae silvam habitantes*

naturalibus

siquidem

locus: *est*

pro *heri* et est metaplasmus *diminuet* (— nu&.)

dum —. Dum etc i. e. *dum* aliquod tempus vite meæ superest nam *tria* sunt *fata*. cloto lachesis et atrapos una earum net filum altera trahit tertia rumpit

recedamus — a — rome

maneant: qui dicunt *malum* esse *bonum* et *bonum* esse *malum*

pro *quibus* — & maneant illi præcio *locare*

LONDINIENSIS.

32. siccandam: purgandam
viam a *sordibus*
portandum: *vispillones*

33. *quibus facile est vendere*
caput suum

34. quondam: qui fuerant—
cornicines: *cornu canebant*^t
municipalis arenæ: offici-
alis i. e. gladiatoris quia
munera recipiebant illi qui
occidebant reos in *theatro*

35. buccæ: *gluttones*

36. munera: *dignitates fa-*
ciunt

verso pollice: *versa for-*
tuna versa vice prover-
bium rusticum

37. populariter: *leviter*

38. sint: *tales*

39. quales:

ANACHORITON

43. astrorum: *mathesin*

46. alii: i. e. *ego nescio*

48. mancus: *inutilis sum*

54. tanti: *pretii*

55. tagi: *fluvius* etc

62. orontes: *fluvius achaiaë*

63. i. e. *vitia grecorum*
translata sunt romam

LEIDENSIS.

pro quam facili praecio con-
ducuntur *sordes* domus
qui locantur se ut mortuos
portent vel ut *vispillones*
aefficiantur, *vispillones*
sunt etc.

Et prebere: *quibus facile est*

qui erant cornu canentes

theatralis et munera capientis

qui erant *gluttones*

dignitates dant

proverbium est pro *versa*
fortuna

Quem libet: *leviter* quem
volunt occidunt

tales

anocoliton

mathematicam nescio

sunt hic: *ego nescio*

pro *inutili*

i. e. *praecii*

fluvii

fluvius

Idem prostituere vel aptare
ad corrumperendum et hoc
enim a *grecis* translatum est

LONDINIENSIS.

65. circum etc: quia in *theatro* stuprabant graeci

66. ite: venite *vos* o greci.
-lupa barbara: *meretrix*
aliena

67. rechedipna: *vestis parasitica*

quirine: o *romane*

68. ceromatico: ceroma *uncto*
ⁱ
neceteria: *filacteria victoriarum*

nichos graece *victor*

70. andro: *insula*

73. ingenium: *est*

74. iseo: quidam qui *fuit*
apud athenis

77. schenobates: *funambulus* i. e. qui etc — *schenos*
graece *funis* latine *baptin*
graece *gradus*

79. Ad summam: *ad ultimum* dicit

LEIDENSIS.

theatrum

vos omnes — meretrix

parasitica vestimenta. In
margine: Id est *vestimenta*
parasitica vel *vestis* pere-
grina viciis conveniens
sensus est ecce inquit o tu
romane rustice tui didice-
runt luxuriari et palestris
uti et *philacteriis* etc

i. e. *uncto.*

folia vel *filacteria.* *Filacteria*
quae ob *victoriam* fiunt et
de collo pendent. ? *filacte-*
ria dicit quae fereban-
tur ab adletis insignem
victoriae, *nikos* grece *vic-*
toria

Anikos invictus unde epini-
chia dicuntur dies

victoriarum

insula

est

Iseus rethor *fuit atheniensis*
illius temporis

funambulus — Batin gradus
dicitur *schenos funis*

Ad ultimum vel postremum.

LONDINIENSIS.

81. conchilia: *purpuras*
83. cottana: *caricæ minutæ*
85. aventini: *mons romæ* etc
89. antheum etc: rex africe
filius terre qui cum luctaretur cum *hercule* fingebat se cadere et tunc accipiebat fortitudinem a sua *matre* quod dum saepius faceret animadvertens *hercules* tenuit sursum et sugillavit.
90. miratur: *laudat*
92. illis: *grecis*
93. thaida: *imaginem* illius cuiusdam meretricis
107. *recte* (in textu)
108. trulla: *anus*
111. levis: *inberbis*
112. resupinat: *evertit*
116. amicum: *incusavit eum ad neronem* in hoc eum (?) occidit et *filiam* eius
119. ubi regnat: *romæ*

LEIDENSIS.

- fucata vestimenta — Genera pisciculorum sunt quorum sanguine *purpura* tingitur et per puram vult intelligi fucatos animos vel habitus
- Genera *caricarum minutissimarum* vel nucum *montis*
- Ita enim fertur antheum *terræ filium hercules* vicisse ut innodatum alte suspenderet a *terra* quia *mater* tacta ei vires addebatur
- laudat grecis*
- meretricem: quando *imitatur*
- rectum (in textu) pro *recte*
- Trullam auream sonum dicit ventris et partem obscenam divitis hominis
- inberbis*
- i. e. *evertit* domum amici sua delacione
- Stoicus: Idem philosophus qui *detulit illum apud neronem* propter quod cum *filiâ* danatus est
- rome*

LONDINIENSIS.

120. Protogenes: p. n. —
greci adulescentes

123. exiguum: *aliquid*

125. iactura: *dapnum*

126. nobis blandiar: *romanis*

127. hic: *esse potest*

128. lictorem: *ministerium*.
 impellat: *cogat*

131. hic: *alius*. cludit: *stipat*

136. chionem: *meretrix*

137. tam sanctum: *de scipione nasica*

138. numinis: *matris deum*
 procedat etc: *qui*
sacra deorum invenit

qui: *appium claudium* sacerdotem qui factus est cecus propter *palladium* quod tulit *ardente* suo domo ne combureretur

144. iures: tu o *pauper*

Samothracum: iuxta thraciam

LEIDENSIS.

nomina sunt grecorum delatorum

quiddam

nusquam: leve inquit huic *damnum* est antiquum amicum proicere

Ne vel *romanis* parcam quin dicam

meritum: rome i.e. *esse potest*

Suum scilicet *ministerium* —
cogat ad currendum

alius — teget et *stipabit*
 (in textu claud&)

proprium *meretricarum*

Scipionem nasica dicit,
 cuius domum mater etc

i. e. *matris deum* — Id est
qui sacra romanis

primus instituit ve. de? tam
 sanctum hominem etc

Appium claudium dicit qui
ardentem templo vestae

palladem erupuit precatus
 deam ut si vidisset aut

tetigisset quod non licebat
 sibi potius quam urbi

redderet. Itaque liberata
pallade ipse necatus est.

pauper (erasae duae litterae
 ante *pauper*: *tu*, ut vide-

tur, quamquam in textu
 legitur: *iuret*)

pro populi *iuxta thraciam*
 in samo insula

LONDINIENSIS.

146. ignoscentibus ipsis:
pro nimia paupertate

148. hic: *pauper*

153. exeat: vox divitis —
pauper foras

154. si: *siquidem*

155. cuius: *pannuli*

legi: *col-*

157. hic plaudat: *in illo*
loco iocetur

158. qui *pinnam* rapiebant
 de latere (?) *retiarum*

159. othoni: de quo superius
 dixit — qui fecit
leges inter divites et
pauperes

160. hic: *rome*

163. debuerant: *fugere roma*

164. emergunt: *surgunt*
pauperes

166. magno: *pretio*

168. *camillum vel scipionem*
dicit qui dimiserunt romam

LEIDENSIS.

propter paupertatem peje-
 rantibus

idem: i. e. *pauper*

i. e. ille *pauper* — sic di-
 cunt nobiles

siquidem

Id est cuius *panni* non pos-
 sunt numerari vel colligi.

collegi

in hoc loco

Pinna manica i. e. tridens.

Reciarios dicit qui *pinnam*
rapiunt i. e. manicam
 mortui secutoris.

pauperes divisit — Sunt V
 libri ubi *lex* ponitur otho-
 nis de sesterciis. Othon
 enim segregavit *diciores*
 a *pauperibus* et iam in
 consensu ferat (?) discre-
 tionem inter *pauperes* et
nobiles

rome

quirites: a *roma* ||||| (rasura)

Id est cum magna difficul-
 tate ad culmen honoris
surgunt

i.e. *pretio* magno constat
 illis

Camillum dicit vel *scipionem*
qui exules patria in sabino
terra
solo vixerunt

LONDINIENSIS.

170. veneto: *veneti coloris* —
duroque: *rusticano*
171. admittimus: *suscipimus*
175. exodium: *incoamentum*
personae—personae: *lar-*
væ. unde exsodiarius dicitur
qui incipit cantum
178. orchestram: *senatores*
—per *orchestram senatores*
per *populum plebejos* i.e.
omnes contenti sunt uno
vestimento
180. habitus: *genitivus est*
184. pretio: *fiunt*
186. barbam: *quando barbi-*
tondium
187. libris: *panibus*

193. tibicine: *furcae villanae*
quae sunt in domibus.

LEIDENSIS.

veneti coloris — Id est *rustica*
casula vel pilleum etc.
recipimus

Exodium dicitur *inchoacio*
cantilenæ -hinc exordiarri
dicuntur qui primi psal-
lere inchoant — larvæ. i.
cum mima

orchestram pro nobilibus
posuit. Nam *orchestra*
dicebatur locus separatus
in scena in quo erant *sen-*
tores et principes etc

genitivus

— omnia rome *feri* cum
magna etc

libr ||| s (in rasura o, ut vide-
tur,) *venales* vocat *panes*
illos quos pueri in *barbi-*
tondio patronis suis dant
vel in tonsura crinium
quos *panes beatus augu-*
stinus vocat *cubitos*. *Ve-*
nales autem dicuntur qui
quodammodo pro tonsu-
ra crinium vel *barbæ* da-
bantur.

Tibicines vocat *fulchra* vel
furcas quibus *parietes* se-
miruti sustentabantur et
declinantur haec *tibicinis*
aut indeclinabile est quia
alibi raro usquam inveni-
tur. Exaggerat autem pe-

LONDINIENSIS.

*destinis dicitur pertica quae
ponitur sub tectis profurca*

198. frivola: *suppellectilem*
totam dicit et dicitur vel
per b vel per v — *frivolum*
dicitur quasi fere obelum —
i. e. dimidium denarium
res quae nec tantum *valet*
vilis causa

199. tabulata: i. e. *triclinium*

200. gradibus etc: *si coepe-*
rit ab himo ardere

201. ultimus: superior pa-
ries qui est in *cenaculo*

203. Codrus: quidam pauper
poeta — Iste codrus pu-
sillum lectum veluti
nanus habebat. Sed *uxor*
illius similiter nana. Ille
autem minor multo magis
erat quam illa — *procula:*
uxor illius

204. abaci: ibi ponebantur
etc — dicitur etiam aba-
cus *mensa geometralis* ubi
etc.

207. opicin *graece*, latine
diminuere inde *opicio*.

LEIDENSIS.

ricula quae fiunt romae
in ruinis murorum et edi-
um vetustarum et incen-
diis crebris deussarum
domuum. *Debistinis* i. e.
pertica ruinosis tectis *sup-*
ponitur pro furca

suppellectilem domus suae
quia pauper erat. Nam
frivolum dicitur quasi fere
obolum quasi tum *valens*.
Hoc autem nomen quod
est Ukalegon etc

Tercium *triclinium* i. e. *ce-*
naculum. Tricamurate etc
Si ceperit incendium *ab imis*
partibus domus etiam
ultimus ardebit paries.

Codrus fuit *poeta nanus* et
uxor eius procula nana
similiter. Sed ipse minor
erat uxore. Huius *suppel-*
lectilem contigit igne de-
flagrari quam poeta enu-
merat quam parva fuerit
— p. n. *uxoris*

Abacus est *mensa geometra-*
lis in qua super glaucum
pulverem figuræ geome-
trales radio depinguntur

Sorores (lege rosores) litte-
rarum vel *italici ab ope Sa-*

LONDINIENSIS.

Inde opicus homo qui
minuit litteras in loquendo
vel opici i. e. italici ab
ope uxore Saturni

213. pullati: nigro vestimento

214. tum etc: quia non
acce(n)debant in domibus
suis — ostendit quia pro
concrematione divitis do-
lebant et non de paupere

218. Faecasianorum: féca-
sia — gens superstitiosa
de idolis

221. persicus: proprium —
orbis: pupillorum —
persicum quasi divitem
posuit eo quod perse sint
divites

223. Vox umbricii ad iuve-
nalem vel ad quemlibet.
Sorae: civitas italiae

225. quanti: adverbium —
quanto pretio das

LEIDENSIS.

ni uxore vel fedam vocem
habentem. Opizizare dici-
tur minuere litteram lo-
quendo. Opizin dicunt
greci diminueret hinc
exopicos vocamus eos qui
verba inter dentes ita
frendentes diminuunt et
non possim(-nt) intellegi.

Pullati i. e. pulla veste induti.
nam romani in proceris
candidis in adversis pullis
i.e. nigris vestibus utebantur
Cum domus ardet potentis
non tamen quando perdit
aliquid pauper ut prae
tristitia in domo nostra fo-
cum accendi non patimur(r)
quasi lugentes

Populi sunt superstitiosi mul-
tos deos colentes

p. n. — i. e. pupillorum —
persicus proprius pupilli
elegantis nobilis aut certe
ideo persicum pro divite
posuit quia perse ditissimi
sunt. Horatius: persicos
odi puer apparatus.

verba umbricii ad iuvenalem
Apud fores italiae civitatem
vel apud fabr. etc.

Tenebres miseriarum dicit
quanto inquit precio locas etc

LONDINIENSIS.

228. bidentis: instrumentum rusticum cum *duobus dentibus* i. e. . . . vel pro ovibus dicit.

229. pythagoreis: *Sectatoribus* illius—*phitagoras* nulum *animal comedit* nec omne legumens ed aliquod.

230. est: i. e. valet

232. hic: rome

233. imperfectus: non *excoctus*

234. meritoria: *tabernae*

237. mandre: *propium aurigae*

238. marinis: *focis* — qui maxime *soporantur*

244. unda: *multitudo populi*

249. De illis dicit qui faciunt *simbolum*

LEIDENSIS.

Bidens operis *rustici instrumentum* ferreum a *duabus dentibus* dictum

Pitagoras *omnibus animalibus* abstinuit et fabam non *comedit*, Tale inquit ortum in prefatis civitatibus extruere de quo possis centum *pythagorae sectatores* sociare

i. e. valet

rome

Stomachus enim cibum non valens digerere et *excoquere* ardet. ideo dixit ardenti stomacho

Meritoria dicuntur *tabernae* vel quaelibet loca etc *nomen aurigae*

focis naturaliter dormientibus. *Vituli marini* multum *sopiuntur*

Undam vocat *multitudinem* densi *populi* qui praecedat

Incommoda urbis commemorat inter quae etiam *commessacionem* reprehendit quae *simbula* proprie dicitur quando precium a diversis confertur ut unum inde convivium paretur.

LONDINIENSIS.

251. Corbulo: vel est *proprium* vel *alicuius* qui fert corbem. *validissimus* qui ferebat honera

255. Serraco: *vehiculum* cum humilibus rotis

257. *ligustica*: a *liguria* ubi etc

261. *secura*: nil sciens de morte sui *domini* — dicunt epicuri quod anima cum corpore perit.

263. de *adlethis* dicit qui se ungebant — guto: *vas* oleo apto brevæ GUTTO

267. *triens*: *genus nummi* qui ponebatur in ore mortui

LEIDENSIS.

p. n. *Proprium* cuiusdam portitoris *validissimi* qui magnum pondus ferre valebat

vehiculo

de *liguria* regione advecta.

Secundum illos nunc loquitur qui nihil esse dicunt animam postquam corpus fuerit mortuum. Sicut inquit anima nihil efficitur mortuo corpore ita corpora vulgi contrita mole saxorum desinunt apparere — *Secura* de adventu *domini* et sospitate eius cum ipse iam sit oppressus saxis et mortuus. ITEM *Nihil* de tantis casibus suspicata quia *dominum* nescit occisum.

Guttus est *genus vasis* in quo *oleum* de quo *athletarum* corpora superducebantur erat conditum

Olim *mortuis* hominibus *triens* hoc est tertia pars *nummi* quod erat *genus nummi* ponebatur in ore ut haberent quod pro naulo etc

LONDINIENSIS.

273 si: *vocatus* — *antiquam pergas faciendum est tibi testamentum filiis tuis.*

277. *contentæ: illæ domus* — *ubi lavantur pedes vel lotium funditur*

279. *Amicum: homerus inducit achillem morte patrocli quem occidit hector dormire non posse*

283. *lena: duplex toga*

296. *proseucha: casa mendicorum a greco proseuches quod est orare a via (?) ibi perorant elemosinæ* |||||

305. *et: etiam* — *grassator: homicida*

LEIDENSIS.

Vocatus inquit ad cœnam *antequam pergas testamentum tibi faciendum est.* ne si subito occubueris amici tui hereditate priventur.

Cum inquit videris prae-
teriens vasa a fenestris
nobilium cadencia exore-
scens eorum ruinas opta-
bis ut *ille domus* non sint
divitum sed pauperum
qui non habeant alia vasa
nisi pelves quae sunt vasa
pauperum lignea *pedibus lavandis* apta — Pelvis
ligneum vasculum in quo
aqua *funditur*

Patroclus fuerat amicus
achillis quem *hector* inter-
fecit. Unde *homerus achillem inducit morte amici sui perculsum non potuisse dormire*

Duplex toga rubei coloris a
grecis *lena* est dicta ut
virgilius etc

Proseukes dicunt *greci orare*
hinc *proseuca* vocatur
casula pauperum i. e
capenna in qua manentes
stipem a transeuntibus
petunt

pro *etiam* — *homicida* —
grassari est crudeliter

LONDINIENSIS.

LEIDENSIS.

agere, hinc grassatores
dicimus crudeles. Sed hoc
loco grassator pro *homi-*
cida ponitur.

Hic subsistere liceat. — Pauca quae supersunt mox
in usum conferemus. — Nunc quid ex hac comparatione
instituta sequatur breviter sic comprehendamus:

„Hi codices inter se simillimi singularem cum Vallae
Probo consensum ostendunt. Alter ex altero descriptus
esse non potest. Nam L quamquam aetate inferior
majore scholiorum bonorum copia instructus est; L
compluribus locis etiam cum singulis P et p et V. 18.
iisque solis consentit. Uterque praeterea suos locos cum
solo Vallae Probo communes habet. Qua re non fieri
potest, quin hi tres ex eodem archetypo manarint. Quod
Nicaei exemplar fuisse docet subscriptio in L: „*legi ego*
Niceus rome apud Servium magistrum et emendavi.”

Sed nondum ad finem perventum est. Unum enim
hoc adhuc reliquum est ut re vera manum, quae
melioris notae scholia in codicem Londiniensem rece-
perit, etiam minus bona cum Nicaei recensione con-
gruentia scripsisse demonstramus. Cui rei quia optime
scholia ad Sat. III 307—IV 43 pertinentia inservire
possunt, quippe quae omnia uno tenore ea manu
exarata sint, dum in ceteris plerumque paginis, utrum-
que genus permixtum adest, ea excutienda curavimus.
Neque ingratum nos fecisse autumamus, quod denuo
quae in P, p (gl), Valla, Leidensi aliis codicibus praesto
sunt scholia composuerimus, addiderimus.

III 307. <i>promptina palus</i> — loca sunt inter alpes et galliam (gl int) quia in illis sunt latrones (gl int) — latrones inquit cum alicq(?)ui superati in locis consuetis exercere praedas non praevalent mox romam ad certis praedationes refugiunt 308. <i>huc</i>: romam <i>omnes</i>: latrones <i>currunt</i>: pisces. 309. <i>qua</i>: in <i>graves</i>: non sunt <i>qua</i>: in <i>non</i>: sunt <i>catenae</i>: negando	In <i>promptina</i> palude et in silva quae <i>gallinaria</i> dicitur latrones praedas erant soliti exercere. Roma inquit latronibus est refugium et tutela et quoties in silvis latere non permittuntur statim romam petunt ibique delitescunt. Tanta est inquit reorum multitudo ut in omni fornace et omni incude nihil aliud nisi <i>catenae</i> fiant — <i>fornace</i>: fabrica <i>non incude</i>: limantur. Omnis civitas est plena incubibus propter reorum multitudinem <i>ne</i>: ut Vomer <i>marrae</i> et <i>sacula</i> instrumenta sunt rusticorum. <i>Marrae</i> autem bidua vulgo dicuntur <i>marrae</i> -/- deficient <i>proavorum</i>: antiquos partes	quotiens armato praesidio muniuntur infamia latronum loca — loca latronum. praesidiis collocatis a solitis inquit locis quotiens depelluntur romam quasi ad certas praedationes confugiunt	quotiens latrones praesidiis collocatis a solitis locis deiciuntur, Romam quasi ad certas praedationes refugiunt — loca sunt abundantia latronibus in Campania	palus in Alpibus vel vicina Alpibus Silva Italia	<i>omnes</i>: praedatores <i>tamqu</i>: pisces <i>currunt</i>: fiunt <i>graves</i>: non sunt Tanta est inquit reorum multitudo etc
310. <i>modus</i>: est <i>ut</i>: in tantum 311.	ferramenta rustica	ferramenta sunt quibus terra colitur	antiquos patres	<i>marrae</i>: sarpae	
312. 313.	Olim inquit ille tullianus carcer quem tullius fecit sufficebat romae quia rari erant nocentes	Subaudiendum tulliano cuius et Salustius meminit a tullo rege sic appellato	quia post illos reges tribuni m. consulari potestate rem publicam gubernarunt	<i>saecula</i>: a saeculo	
314. <i>carcere</i>: tulliano scilicet 315. <i>plures</i>: vel pluris -/- potioris — plures ad numerum pluris ad pretium	316. <i>inclinat</i>: pro inclinatur <i>eundem</i> est: finiendus est sermo	Umbricii scilicet verba: poteram et alia incommoda urbis dicere nisi animalia me vocarent	Tullianum scilicet, cuius aequae et Salustius meminit	Tulliano carcere	
317. <i>commota</i>: cum <i>mulio</i>: agaso mulorum		innuit mulio raedae		<i>iumenta</i>: parata ad evectionem — pro inclinatur <i>mulio</i>: agaso mulae	

318.

319. *aquino*: hic intellegendum est
aquinatem fuisse iuvenalem —
civitas campaniae

320. *elvinam*: locus in galliis vel fundus
iuvenalis qui sic appellatur. *diana-*
nam: quae colitur apud aquinum

321. *convelle*: voca *satyrarum*: ergo.

322. *caligatus*: caligis indutus

IV.

1. *Crispinus*: venit ad narrationem
occurrens

2. *partes*: operis mei *monstrum*: qui est

Juvenalis aquinates erat et cum
romae laboraret videns plurima
romanorum vicia solitus erat aqui-
num pergere ibique mentem recre-
are. Dicit ergo ei umbricius quoties-
cunque a roma aquinum perrexeris
evoca me a cumis ut ad te veniens
loquamur simul.

ad festa cereris (gl) — Elvina ceres
locus est in galliis ubi olim cole-
batur ceres et quia aquino similiter
colebatur ceres ideo illud oppidum
divinam cererem appellat. Diana
similiter locus est praedium scilicet
iuvenalis est iuxta templum diana.

Satirae enim inter comedias dice-
bantur. Satyra de rombo pisce.
Catalogus amicorum domiciani.
pudet: Id est nisi verecundum est
eas suppleri an mea persona quae
vilis est *illas*: me laudare (gl)

(Titulum vide ad III 321)

iterum: occurrit (gl) *vocandus*, quia
viciis plenus est ideo de eo debeo
plura scribere. Nam hunc praecipue
carpit in suo opere

mei carminis (gl) — monstrum vocat

(In praefatione sua Valla ad hunc
locum legentes reicit)

locus est in gallia: qui sic appellatur
ut Probus scribit

a cumis advoca

de crispino piscis magnitudine do-
mitianique temporibus scribit in
hac satyra

Subaudiendum operis mei et est
metaphora a comoedis tracta

inde enim fuit Iuvenalis, de aquino
civitate campaniae

ibi namque apud Aquinum colunt
numina earum dearum, quae colunt
in Galliis

de piscis magnitudine — de convivio
domitiani

Crispinum dicit, qui sua terra Aegypto
egentissimus fuit et postea factus
est magister equitum Neronis —
id est qui saepe vitiis ipsius ex-
citor ut crimina ipsius dicam, ergo
iterum Crispinus.

aut ad partes quasi comoediae, quae

adnuat: signum facit

ad Helvinum oppidum ubi Ceres coli-
tur

convoca *pudet*: ab insipienti sup-
pleri

gelidos: rore infusos *caligatus*: cali-
gis et calceis.

ecce: in memoriam venit *mihi*: i. a
me

huius operis *monstrum*: ipse Cri-

locus est in galliis ubi olim colebatur
ceres et quia aquino similiter cole-
batur ceres ideo illud oppidum
elvinam cererem appellat.

convoca

crispinum pro eo quod viciosissimus est — solet una virtus plurima redimere vicia in aliquo Sed crispinus dicit cum omnibus viciis sit deditus nulla virtute decoratur vel redimitur a viciis

multa sunt in una, aut ad partes quasi convivii et epulationis. ita et Serenus libro II ait „non dignus in quem debeam saturam calentem adcingere.” ad vituperationem operis mei, metaphora a comoedis, aut certe quia scaenici ad partes suas solent vocari.

figura quid est Crispinus? aegrae solaque libidine fortes deliciae

spinus — potest una virtus multa vitia redimere

id est quem nulla virtus a consuetis potest vitiis revocare in minore debilis scelere

bonis

voluptates *aspernatur*: dedignatur ipse Crispinus

prodest — quam multis et longis exerceat

viridiaria, ubi solent gestare

porticibus: quia forum Romae tectum. *quanta*. quid prodest si habeat silvas causa vanitatis

iugera: campos *quot*: multa

felix: habundans *idem*: Crispinus

quam late patententes undique campos urbi vicinos habeat: aut foro aedes et hortos

hortos aut spatia dicit in suburbio

id est omnis qui foelix malusque est corruptor sit necesse est ut sit felix dives vel sive sit malus qui intra animum versat scelus sive corruptor; utpote qui perpetrat peccatum foelex esse nullo modo potest.

haec virginibus vestae poena fuerat decreta ut si vitatae fuissent vi-

quasi non castus. *vittata*: redimiculis ligata, vittis redimita, sicut

3. *aeger*: in bono

4. *delitias*: libidinem *tantum*: puellas tantum corrumpebat *adulter*: ille

5. *refert*: distat vel prodest

Istae sunt inquit deliciae libidinis eius ut viduas contemnat et adulterare velit semper

Quid: crispino (gl) — sensus est quid prodest crispino quod plurima habet animalia et quod multos possidet lucos et quod multas emerit edes cum se ipsum non possit possidere sed servus sit viciorum

6.

7. *quot*: sunt

edes: vicinas (gl)

8. *nemo malus*: omnis — in opere *felix*: in divitiis *corruptor*: est *idem*: Requiro — omnis malus qui felix est corruptor sit necesse est

vel idem omnis malus (gl)

9. *incestus*: est *quo*: crispino — vestales virgines sicut rex non habe-

crispinus (gl)

10. *sacerdos*: crispinus virginem ve-

LOND.

bant legem. erant enim consecratae. quae si adulterium perpetrasset vivae in terram ponebantur neque petra ferro contingi fas erat.

11. *levioribus*: dicendum est

12. *idem*: scelus — quilibet iudice: censore damnaretur

13. *turpe*: erat *bonis*: viris *titio serioque*: homines honesti virtutibus

14. *dira*: terribilis

15. *persona*: crispini *mullum*: genus piscis *millibus*: sestertiorum

16. *sestertia*: VI libras habentem sestertios -/- duos denarios et dimidium

17. *qui etc*: illi falsiloqui qui plus amplificant verbis aliquam rem quam sit

18. *tanto*: ironicos

LEID.

stae sacratam corrumpit. Vestales autem virgines si quando stuprum perpetrassent non libeat sacrum corpus earum nec igne nec ferro contingi. Sed vivae infodiebantur et hoc est quod dicit subitura terram vivo sanguine. -/- disputavi (gl). Nunc inquit loquimur de levioribus crispini criminibus postmodum de maioribus loquimur

morum: -/- legum (gl)

Ticius et serius sectoris fuere virtutis. Quod inquit turpe erat tito et serio hoc decebat crispinum. Illis enim turpitudine displicebat et quia turpissimus erat crispinus turpitudine eum decebat.

aequantem: -/- abtendentem sua sestercia emptus est paribus libris -/- sex qua sex milia sesterciorum sex libras appendant et tantum ponderis piscis habuerit

Ut perhibent: Quia rem incredibilem dixerat, ideo excusat. Ut perhibent inquiring? -/- illi dicunt qui non pure atque incorrupte audita narrant sed ex suo aliquid addunt

artificis: crispini (gl) in munere -/- officio (gl)

VALLA.

id est a censore damnaretur

aut hos laudat comparatione crispini — nisi obiicias quod in ea turpissimum est.

mullum: piscem. Sex milibus emit: deest sestertium

Sex librarum praecipuus fuit

ubi nomen scribitur haeridis. hoc est aut si haereditatem captavit: aut amorem amicae locupletis

P.

vae in parietibus struebantur aut sub terra obruebantur

non ea obiciens quae in eum turpissima sunt

sex librarum

divites gluttones

hoc argumento utebatur ad caelibes, ut muneribus eos lautissimis corrumpens hereditatem illorum captaret

p (gl.)

sacerdos 10 integro i. viva *subitura* suffodienda *sacerdos*: vestalis

sc. dixit

damnaretur sub censore, qui de moribus iudicat.
erat — virtutum amatores

agas: quid dicas contra eum.

persona: Crispini *mullum*: vel mullum

aequantem: i. sex milibus sestertiorum emptus sex libris pensabat

perhibent: rem in credibiliter dictam *majora*: tempora

artificis: yronicos i. scelesti in munere: in actu, quia munus pro actu ponitur

Voss. 18.

Glossa Keilii: sestertia i. sex libras habens quod difficile evenit

19. *ceram*: -/- testamentum *abstulit*: ille *orbi*: pupilli — et senex et filium non habuerat

20. *ulterior*: ultra potes aliquid dicere *si*: siquidem

21. *quae*: amica *clauso*: clausa *basterna* — *basterna* vehiculum matronale *specularibus*: fenestris *antro*: *basterna*

22. *tale*: ||||| dere umquam nullus perpetraturus est tale

23. *miser*: quia ||||| dalio erat *frugi*: -/- ad comparationem crispini. *Apicius*: Hic glutto cum esset qu ||||| a prin ||||| tradidit et de condituris multa ser ||||| et omne patrim ||||| suum ||||| ndenso ||||| sed pudore et i? ||||| vene |||||

24. *succinctus*: prae *patria*: *vult* (?) eum egiptum fuisse *crispine*: o — hoc tu posses o *crispine* emi quondam — Apostrofam facit ad scripsinum

25. *squamae*: fuit *minoris*: adverbialiter -/- minori pretio

26. *provincia*: in sua *tanti*: pretio — responsio crispini

orbi: pro orbati (gl)

Adhuc inquit ultra loqui possumus de *crispino* *si*: pro siquidem (gl)

specularib: vehiculis (gl)

videmus: talia videmus in *crispino* (gl)

frugi: -/- in comparationib. crispini (gl) *apitius*: fuit glutto quidam, qui gulose vivendo omne patrimonium suum diripuit, cumq: non haberet unde viveret tradidit culinae alendum et multa de condituris scripsit et tandem pudore egestatis venenum sumens mortuus est hunc *frugi* vocat -/- parcum comparacione crispini — veracissimi

Hoc tu inquit olim faciebas tanti emebas piscem quando eras servus egipti *tu*: fecisses (gl)

minoris: precii (gl) ordo est hoc precium squame minoris piscator potuit portasse

tanti: -/- precii

fenestra clausa

qui scripsit de ciborum condimentis ut Plinius meminit *Miser* et *frugi* Marcus *apicius* fuit si cum *crispino* comparetur cum ille! gulae haberetur exemplum.

papyro pria quod in aegypto papyri plurimus sit usus ut Plin. ex ipsa quidem papyro navigia texunt et e libro vela tegentes nec non et vestem atq; stragula ac funes mandunt quoq; crudum decoctumq; succum tantum devorantes. papyrus ergo nascitur in palustribus aegypti locis quiescentibus nili aquis exaggerat haec in crispinum squamam autem pro pisce dixit synecdochicos

primam in qua heredes primi scribuntur

est et alia ratio, quae eum cogeret grandem piscem emerè, ut per eum matronam corrumpat

lecticam mulieris aut sellam clausam

non potest dici hereditipeta. ventris sui cultor luxuriosus est.

Apicius auctor praeciendarum cenarum, qui scripsit de iuscellis, fuit nam exemplum gulae.

fuit nam Aegyptius Alexandrinus, in qua papyrus nascitur in Nilo sicut *vult* Iuvenalis, Crispinus chartapola fuit

hoc pretio s. piscem, a parte totum

ulterior: deterior *si misit*: de *crispino* *siquidem*: testamentum a sene acceptum

specularibus: basternis *antro*: clauso ostio quasi antrum erat

expectes: de alio ut audias *emit*: praeter ista *videmus*: quod fecit iste *miser*: indigens ad ultimum vel ad comparationem Crysippi *tu*: faciebas.

patria: yronia. Niliaca *quondam*: quando piscator eras *papyro*: byblo Niliaca unde natae sunt *hoc*: erat

squamae: piscis fuit *minoris*: -/- minore pretio

piscator: Crispinus dicitur *provincia*: Egiptus *tanti*: i. tanto pretio

Cornut. (*Cram. p. 591*) i. clauso ostio basternae: est enim speculari basterna i. vehiculum etc.

LOND.

27. *vendit*; mullos *agros*: respondet
iuvenalis *apulia*:: patria in italia

LEID.

28. *quales*: o lector (gl)

29. *induperatorem*: neronem neronem

30.

31. *purpureus*: crispin' *scurra*: iocularis

32. *Princeps*: est *equitum*: ille *scurra*
qui voce etc: ex piscatore quidem
faci? |||| prince ||||

33. *municipes*: concives pisces *siluros*:
gen' piscis minu |||| qui sunt pe ||||
Pisciculos minutos dicit nullius precii
quos inopes in aegypto venditant-
hic piscis pessimus recens mandu-
cari non potest.

34. *calliope*: o-musa. *considerere*: sum-
misse dicere *non est*: sed paten-
ter.

VALLA.

amphibologia inquit Probus utrum
agros an mulos ut per anastrophem
postpositum sit, sed hoc pacto: sed
agros maiores *apulia* vendit vel certe
provincia tanti vendit agros quanti
tu mulos emisti. Sed maiores *apulia*
vendit. hoc dicit: maiores *apulia*
vendit mulos ut placet Probo quos
tu provincialibus gratis abstulisti:
et ironia est maiores *apulia* vendit

putamus *induperatorem* *domitianum*
potius quam *neronem* dicit

P.

Anthypophora, quasi *crispinus* hoc
responderit: quid mihi invides?
Apulia carius agros vendit, vel
maiores pisces vendit, quos tu pro-
vincialibus gratis abstulisti

quantas, inquit, epulas princeps ipse
consumpsit cum extremae mensae
epularum pars tanto constaret —
et figura: tot sestertia partem
exiguam.

magister equitum Romanorum factus
est scilicet

id est fracto vaso sardarum. eiusdem
municipii unde ipse, Aegyptios.
siluri nam pisces sunt alexandriae
unde fuit *Crispinus* nullius pretii,
quos inopes in aegypto venditant
aut summisce dicere, aut proprie-
res tenues dicere

p (gl.)

maiores: agros *Appulia*: pars Bene-
venti *vendit*: hoc pretio

glutisse: vorasse

induperatorem: ectasis *tot*: i. pretium
sestertiorum

exiguam: cenae *de margine*: de extre-
mitate

purpureus: purpura fulgens *ructarit*:
prae saturitate

scurra: histrio-Crispinus

princeps: Crispinus

municipes: patricios et quasi contri-
bules *facta*: vel fracta

considerere: submisce loquitur

cantandum: declamandum *res vera*:
historica versatur

Voss. 18.

Osbern p. 531: silurus minutus pis-
cis. Iuv.

36. *Pierides*: o musa-prosit michi vos dixisse esse puellas

Blanditur musis, quia vos puellas dixi. prosit mihi inquit et sufficiat ad laudes vestras

37. *flavius*: nero qui fuit nom |||| — flaviae gentis ultimum domitianum dicit. Hoc enim ordine regnarunt nero vespasianus titus et domitianus. omnes augusti qui post neronem fuerunt nerones sunt vocati

Cum: Id (gl) *flavius*: flaviae gentis ultimum domicianum dicit. hoc enim ordine regnarunt nero vespasianus titus et domitianus

flavie gentis ultimum domitianum dicit: hoc enim ordine regnarunt vespasianus titus et inde domitianus (38)

ultimum vero ideo dicit quia cum Vespasianus et Titus et Domitianus Flavia ex gente fuerint, Domitianus ultimus illorum et dissimillimus imperavit. meminit hoc Valerius Martialis in epigrammate his versibus finito: Flavia gens, quantum tibi tertius abstulit heres. paene fuit tanti non habuisse duos. (38)

semianimum: fatigatum *laceraret*: suis decerperet vitiis

Voss. 18 Flavius ultimus dictus ÷ domicianus nero. a primo enim flavio omnes de eius familia flavii dicti sunt usq. ad neronem domicianum etc.

38. *calvu*: domitianum qui fuit calvus — CALVUS NERO fuit

Post neronem scilicet omnes augusti de hac familia nerones dicti sunt

hoc convicium in flavium domitianum titi fratrem vespasiani filium iacitur qui calvus fuit, at quoniam calvicio ita offendebatur ut in contumeliam suam traheret si cui alii ioco vel iurgio obiectaretur: sunt qui dicant exilii Juvenalis hos versus fuisse causam

hoc convicium in Fl. Domitianum Titi fratrem Vespasiani filium iacit, qui calvus fuit — propterea quod Iuvenalis sub specie honoris relegatus est ad cohortis curam in aegypto Hoasa, ubi mortuus est. nam et suetonijs refert quia calvus fuit etc (vide supra)

serviret: quasi victa, idem est quod dixit

39. *spatium*: magnitudo est (?) piscis *rombi*: genus piscis

40. *domum*: templum *dorica*: pars greciae-templum veneri imminens civitati *ancon*: nomen civitatis italiae quam greci condiderunt

41. *sinus*: retis *minor*: romb. *heserat*: reti scilicet *illis*: piscib.

Hi enim pisces mirum in modum pingues sunt ut frisci dicunt frigore inpinguantur calore vero deficiunt et extenuantur

rhombus genus piscis hic significatur

ante templum-graeca civitas, quam graeci in italia condiderunt, ideo Dorica

spatium: magnitudo admirabilis *rhombi*: piscis locum describit capti piscis

gl K. *rhombus*: genus piscis — rhombus genus pisciculi optimi

domum: templum — *sustinet*: cui imminet ancon urbs quam graecorum dorienses condiderunt

concava raetia

retia. Virgilius-implevitque sinus sanguis

implevitq: magnitudinem piscis dicit. rete. *minor* rhombus. piscibus

42. *meotica*: palus scitiae *ruptaq*: ipsa glacies -/- dissoluta

maeotidis paludis profunda de qua Rufus festus de orbis situ: In boream vergens boreali rursus in arcto.

quia qui in Ponto et Maeotia palude capiuntur pisces, inmanes et pingues ex ipsa tarditate, quoniam

Maeotica: Scytica *ruptaq*: dissoluta ipsa glacies

43. *solib*: dieb. *ponti*: hostium maris
dicit ubi aquae intus intrans
44. *desidia*: de- *frigore*: quia frigore
in mari impinguntur et (?) mariun-
tur pisces
45. *cumbae*: nauta

Ore sinus patulo maeotidis arta
paludis. Aequora prorumpunt scy-
tha late barbarus ora incolit et
matrem ponti cognominat undam.

segnes nimio pingui

destinat mittit:

quando gelat, in glacie haerent.
salustius ita „qua tempestate pi-
scium vis Ponto erupit.”

torrentis, perfluentis, currentis, illic
nam rheuma quaedam trahit mare

solibus: aestivis diebus *effundit*: pi-
sces *torpentis*: frigore
frigore: frigus impinguat pisces

desinat: transmittit prae magnitudine
liniq: retis. dominus navis.

Quid multa? Loci allati nullam dubitationem relinquunt quin scholia codicis Londiniensis omnia ad mixtam Nicaeanam—Pithoeanam (Servianam) recensionem pertineant.

Quod probare superfluum est, confirmare ubicunque fieri potest nondum alienum: scholiis ad III 309, 321 IV 8, 12, 21, 23 sed imprimis III 320 qui alter locus ubi Probus nominatur cum solo Lond. codice conspirat, rursus evincitur Vallae Probum ad eandem recensionem referendam esse.

Denique III 307, 314, 319, 320 IV 2.16.37 quibus locis omnes hi codices eandem fere explicationem tradiderunt luculentissimo argumento sunt deteriorem (Nicaeanam) recensionem non tantum ab altera (Pithoeana) distare quantum „aera lupinis” vel „ut paene novum poetam legere tibi videaris” ut Jahnius et E. Lommatzschius persuadere nobis voluerunt; at contra praecipue ex illa meliore recensione pendere, cuius P scholia tantum excerpta nobis servasse optimae notae scholia in Vallae Probo, Londiniensi, Leidensi aliis codicibus obvia coarguunt.

Haec atque talia plura in omnibus deterioris recensionis codicibus dispersa ex Servii codice oriunda et a Nicaeo nobis servata esse hac disputatione demonstrandum suscepimus.

Ad quod propositum assequendum de industria eos libros manuscriptos tractandos elegimus qui propter vetustatem optime archetypi imaginem servasse putandi erant. Neque spes nos fefellit. In ceteris codicibus ea scholia inter posterioris aetatis additamenta plerumque ineptissima magis magisque obscurata, depravata sunt. Neque tamen plane evanuisse nos docent „Scholia Cornuti” a W. Höhlero naviter conquisita, quibus intermixta subinde eorum vestigia se offerunt.

Ut pauca exempla afferamus: ad I 100 in editione Bücheleri legimus: *patricos, qui nisi agniti fuerint non accipiunt*. Apud Höhlerum (Jahrb. für Classische Philologie p. 389) ad eundem versum haec inveniuntur: *populum dicit Romanum vel potius nobiles viros, qui ab Aenea oriundi sunt, ideoque emphaticos i. e. significative dixit ipsos Troiugenas patricos, qui nisi agniti sunt, non accipiunt*.

Ad II 132 in ed. Büch.: — hic enim ager *Tarquini superbi fuit*, et pro illius fuga *Marti consecratus* dictus est Martius campus. Apud Höhl.: qui campus possessio *Tarquinii Superbi fuit*, quo reiecto *Marti consecratus* est. — Confer, quaeso, etiam I. 104 et II 83 et ubilibet.

Quae ex hac farragine praeter scholia aperte cum P congruentia aut ex Servii commentariis desumpta Nicaeo attribuenda sint; quae postea supervenerint extricare huius opusculi non est ac neutiquam ab omni parte absolute fieri poterit priusquam omnia, utut sunt, scholia etiam nunc in singulis codicibus latentia publici iuris facta erunt.

Sane putidum et plenum taedii opus a quo vero deterreri minime oportet eum, cui quam plurimas ex iis melioris recensiois reliquias proferri interesse videtur. Qua de causa igitur exemplum nobis ab. E. Lommatzschio qui glossas a manu p in P scriptas palam fecit, petentes codicis Londiniensis glossis, scholiis, lectionibus edendis hanc rem pro virili parte promovebimus.

THESES.

I.

Euripides, *Electra* v. 47 sqq.

σέβω δὲ τὸν λόγοισι κηδεύοντ' ἔμοι
ἄθλιον Ὀρέστην, εἴ ποτ' εἰς Ἀργος μολῶν
γάμους ἀδελφῆς δυστυχεῖς ἐσώπεται.

Pro δυστυχεῖς in. v. 49 lege: δυσγενεῖς.

II.

Euripides, *Electra* v. 82 et 83.

Πυλάδην, σὲ γὰρ δὴ πρῶτον ἀνθρώπων ἐγὼ
πιστὸν νομίζω καὶ φίλον ξένον τ' ἔμοι

Pro ξένον τ' recte JAN GUST. WOLFF legit: ξύνοντ'.

III.

Euripides, Ion v. 602 sqq. (ed. H. v. HERWERDEN).

τῶν δ' αὖ λεγόντων χρωμένων τε τῇ πόλει
εἰς ἀξίωμα βᾶ; πλέον φρουρήσομαι
ψήφοισιν· οὕτω γὰρ τάδ', ὦ πάτερ, φιλεῖ

Legendum est in v. 604 pro ψήφοισιν: λόχοισιν.

IV.

Euripides, Phoenissae v. 172 et 173.

AN. οὗτος δ', ὦ γεραιέ, τίς κυρεῖ,
ὃς ἄρμα λευκὸν ἡνιοστροφεῖ βεβῶς;

Pro βεβῶς scribendum est: ἔμβεβῶς.

V.

Euripides, Phoenissae v. 202 sqq.

Τύριον οἶδμα λιπούς' ἔβαν
ἀκροθίνια Λοξία
Φοινίσσας ἀπὸ νάσου
Φοίβῳ δούλα μελάθρων,
ἔν' ὑπὸ δειράσι νιφοβόλοις
Παργασοῦ κατενάσθη,
'Ιόνιον κατὰ πόντον ἐλά-

τα πλεύσασα περιρρύτων
 ὑπὲρ ἀκαρπίστων πεδίων
 Σικελίας Ζεφύρου προαῖς
 ἱππεύσαντος, ἐν οὐρανῷ
 κάλλιστον κελάδημα.

Oὐρανῷ mutandum est in: ἀρμέρω.

VI.

Isocrates, Areopagiticus § 21:

Μέγιστον δ' αὐτοῖς συνεβάλετο πρὸς τὸ καλῶς
 οἰκεῖν τὴν πόλιν, ὅτι δυοῖν ἰσοτήτοιιν νομιζομέ-
 ναι εἶναι, καὶ τῆς μὲν ταυτὸν ἀπασιν ἀπογε-
 μούσης, τῆς δὲ τὸ προσήκον ἐκάστοις, οὐκ ἡγνόουν
 τὴν χρησιμωτέραν κ. τ. ἐ.

Καὶ delendum est.

VII.

Plato Politeia I 331 C in fine:

πᾶς ἄν που εἴποι, εἴ τις λάβοι παρὰ φίλου ἀνδρὸς
 σωφρονοῦντος ὅπλα, εἰ μανεῖς ἀπαιτοῖ, ὅτι
 οὔτε χρή τὰ τοιαῦτα ἀποδιδόναι, οὔτε δίκαιος
 ἂν εἴη ὁ ἀποδιδούς, οὐδὲ αὖ <ὁ> πρὸς τὸν
 οὕτως ἔχοντα πάντα ἐθέλων τάλανθ' ἔλγειν.

Ὁ inter αὖ et πρὸς inserendum est.

VIII.

E. LOMMATZSCH „Quaestiones Iuvenalianae” in pag. 390 errat scribens: „Num iam in codice Nicaei quae sequuntur post XVI. 60 defuerint, pro certo explorari nequit”.

IX.

Tacitus, *Historiae* V. 20

Tantumque belli superfuit, ut praesidia cohortium alarum legionum uno die Civilis quadripertito invaserit, decumam legionem Arenaci, secundam Batavoduri, et Grinnes Vadamque, cohortium alarumque castra, ita divisis copiis ut ipse et Verax, sorore eius genitus, Classicusque ac Tutor suam quisque manum traherent, nec omnia patrandi fiducia, sed multa ausis aliqua in parte fortunam adfore:

Eius eiciendum est.

X.

Tacitus, *Agricola* 18 in fine:

ne laureatis quidem gesta prosecutus est, sed ipsa dissimulatione famae famam auxit aestimantibus quanta futuri spe tam magna tacuisset.

Famam abundat.

XI.

Livius XXIV, 24, 8.

„— Afrorum Hispanorumque auxiliares instructos ad caedem praetorum principumque aliorum bonaque eorum praedae futura interfectoribus pronuntiatum, iam mercenariorum manum, assuetam imperiis Adranodori, paratam fuisse ad Insulam occupandam,” singula deinde, quae per quosque agerentur, totamque viris armisque instructam coniurationem ante oculos posuit.

Pro deinde legatur: denique.

XII.

Suetonius, D. Julius Caesar 80.

Peregrinis in senatum adlectis libellus propositus est: Bonum factum: Ne quis senatori novo curiam monstrare velit.

Novo inepte additum est.

XIII.

De volgende door NIETSCHE (Zur Genealogie der Moral p. 38) gestelde vraag:

„Welche Fingerzeige giebt die Sprachwissen-

schaft, insbesondere die etymologische Forschung, für die Entwicklungsgeschichte der moralischen Begriffe ab?"

behoort door elk taalvorscher in de gedachte gehouden en telkens waar het mogelijk is beantwoord te worden.

XIV.

Ten onrechte noemt NIETZSCHE SOCRATES een decadent en een plebejer. (Men zie: „Götzendämmerung” p. 8 en volgende).

XV.

AESCHINES was een landverrader.

XVI.

Onjuist is wat het „Wörterbuch der Griechischen Eigennamen” van Dr. W. PAPE-BENSELER 3de druk geeft van τὰ Κοῖλα τῆς Εὐβοίας nl: „die Küstengegend zwischen dem Vorgebirge Kaphareus und dem Vorgebirge Chersonesus.”

